

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

44 (473), 30 жовтня — 5 листопада 2008

Фото Оксани Цецури

● АКТУАЛЬНА ТЕМА

Уляна ГЛІБЧУК

Суспільство наше не лише різне, а й химерне. Як інакше означити явище, яке водночас сприяє занепаду та розквіту? Наприклад, усі ми пишаємося свободою слова, і цю нашу гордість поблажливо вітають у вільній Європі. Там, у націоформованих країнах, до кінця не усвідомлюють природи нашої свободи. Важко їм уявити, що славнозвісні демократичні цінності можуть породжувати не лише плідну полярність думок-ідей, а й бродіння та хаос в умах. На батьківщині знаменитих абсурдистів Йонеско та Беккета ніяк не втямлять наших, здавалось би, простих реалій: доки Президент країни апелює до світової громадськості визнати Голодомор 1932—1933 років актом геноциду проти українського народу, в Києві та регіонах досі бовваніють монументи душогубцям. І все це під потужним захистом свободи слова та словоблуддя довкола європейських цінностей. В Україні чимало мудреців, які з піною на губах обстоюють нагальну потребу чавунних лених на українських площах... Так виглядає "лихо через відсутність розуму..."

Нещодавно в рамках Міжнародного Київського кінофестивалю "Молодість" презентували фільм Юрія Терещенка "Пейзаж після морю". Це документальна стрічка, у якій на прикладі одного українського села спробували дослідити феномен постгеноцидного суспільства. Перед показом один зі сценаристів Ольга Унгуран сказала: "Ми не знаємо, яким було б сьогодні життя в Україні, якби не Голодомор... Вочевидь, історія не терпить цього слова, але, без сумніву, то було б інше життя, ніж зараз. Бо ті, безневинно загинулі, організувалися, вони творили б, народжували б дітей. І в нас були б справжні хлібороби, справжні господарі, свої Вашингтони... Не сталося... І ми живемо так, як живемо — у постгеноцидному суспільстві. Про це наш фільм". До сказаного можна додати: було б менше страху на рівні ДНК, більше української мови та традиційних цінностей. Геноцид мав на меті "вибіть всю ету дурь із хохлацьких голів". А так "маємо те, що маємо..."

Не раз доводилося чути спонтанні

ПЕЙЗАЖ ПІСЛЯ МОРЮ

урилки діалогів: "Та скільки можна вже про той Голодомор..." Частково "Пейзаж після морю" може надати відповідь і на це запитання. За кадром пасторальної ідилії та начебто райського спокою звучать фрагменти зі щоденника професора Гарвардського університету, корінного американця з індіанського племені чирокі, одного з подвижників дослідження Голодомору в Україні великого гуманіста Джеймса Мейса. "Ця країна може стати справжнім раєм на землі тільки тоді, коли мертва рука минулих поколінь перестане нависати, як прокляття, над чолом живих..."

Тоді, на початку дев'яностих, світова спільнота про геноцидну катастрофу мало згадувала. До українських науковців і свідків, які мешкали у діаспорі, ставилися з підозрою. Щоб англомовний світ повірив у неупередженість досліджень, потрібна була така людина, як Джеймс Мейс. І він взяв на себе цю місію: "Ваші мертві обрали мене... Не можна займатися дослідженням Голодомору і в душі не стати хоч би напівукраїнцем. Саме тому я тепер живу тут і намагаюся зрозуміти, що заподіяли цьому народу і які шрами ця земля ще носитиме..."

Документальна стрічка "Пейзаж після морю" — це радше метафоричне дослідження. Хоч у фільмі акцентують на назві реального поліського села, але це збірний образ. Знімальній групі довелося проїхати не одне село з трагічним минулим, щоб на екрані виникла постгеноцидна драма Великої Фосні.

Мешканець села Яків Якович Грищук свідчить: "І почав я ходити з хати в хату. 20 років збирав дані. Хтось згадав хазяїна, хтось назвав дружину, хтось згадав дітей, бо разом до школи ходили. І так перехресним способом назбирав я 120 душ. Незабаром знайшовся доброзичливець, який повідомив куди треба, що ходить один тут від хати до хати та й розпитує про голод. І нащо то йому? І тут до мене "підкатує" представник влади та й: "Що ти там шукаєш проти радянської влади?" Я у відповідь: "Якщо ця влада знищила 120 людей ні за що ні про що, то це вже не влада". Пам'ятаю, він мені сказав, що якщо не покину цим займатися,

то буду 121-м... Але я, як кажуть, на зло ворогам, відшукав імена ще 19 невинно убитих..." Вже за незалежної України, досліджуючи місцеві архіви, Яків Грищук не раз жажався цинізму злочинної влади. Особливо коли злочинним вважали навіть письменність українського селянина. За це відсилали до табору, ба навіть убивали. Тут справді мурашки по тілу...

Джеймс Мейс: "Треба розуміти, що знищили не тільки українське село, а й українську інтелігенцію, український національний процес. Процес нормального розвитку європейської нації був штучно припинений під час Голодомору. Це було калічення українського народу". І ще раз Мейс: "Я не можу оговтатись від враження, що цю землю охопила трагедія біблійних масштабів. Знищення інтелектуальних і духовних підвалин, хохляндизація — все це історичні реалії, яким треба дивитися у вічі, хоч як це боляче. Треба розуміти, що українці живуть у постгеноцидному суспільстві". Знову ж таки закадровий щоденник Мейса: "Сильний і бурхливий вітер історії нині віє над Україною. Багато що вирішувється саме тут. Не тільки майбутнє новоствореної України. Але також майбутнє Європи, а можливо, і світової спільноти. Ідеться насамперед про те, що перед цілим світом відкриваються високі духовні вершини України. І це буде хоч би частковою компенсацією талановитому і працелюбному народові за ті страдницькі дороги, якими він ішов упродовж століть".

Завершу тим, з чого починала. Сон поруйнованого геноцидом українського розуму породжує монументальних чудовиськ на головних площах більшості українських міст. Пам'ятників виконробам Голодомору досі не знищено. У такому разі цілком логічно було б спорудити монумент серійному вбивці Онопрієнкові, та ще й руками родичів тих, кого він повбивав. Аналогія пряма і нещадна. На цьому тлі усі балачки про геноцид, навіть на найвищому рівні мають сенс не більше, як брязкання порожнього відра. На такі ось думки наштовхує перегляд цього, поза сумнівом, потрібного фільму.

СЕЛО БЕЗ ПАСТОРАЛІ

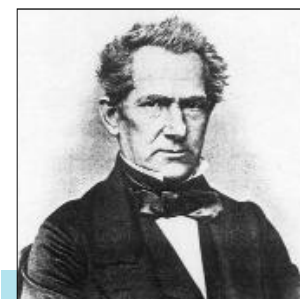
5

ІСТОРІЯ "ПРОСВІТИ"

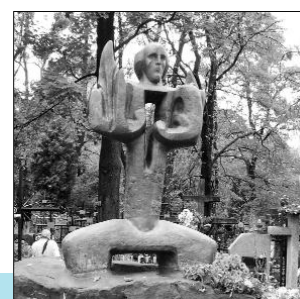
9

КРІПАК, ПРОФЕСОР, ЦЕНЗОР

10-11

КВІТИ ПАМ'ЯТІ Б. І. АНТОНІЧУ

13

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 900 574 грн. 00 коп.

Андрій ЛОЗОВИЙ

Що таке “національна держава”? Чи потрібна така концепція України?

З погляду політології ідея національної держави виникла наприкінці XVIII століття в Західній Європі й трансформувалася у “принцип національності” у XIX. Швейцарський правник І. Блюнчлі виклав його сутність так: “Кожна нація покликана створити окрему державу. Світ має бути поділений на стільки держав, на скільки націй розпадається людство. Нехай кожна нація буде державою, кожна держава — національним організмом”. Ідея національної держави мала прихильників серед західних (П. Манчіні, М. Вебер), російських (М. Бердяєв, О. Градовський, К. Каутський) та українських науковців (В. Липинський, Д. Донцов). За словами українського фахівця з політичних наук Г. Новічкова, більшість інтелектуальних захисників ідеї національної держави тлумачила її як державу з однонаціональним складом. Такого підходу не поділяє більшість теоретиків і політичних діячів, серед яких чимало симпатиків зазначеної ідеї. Ці люди апелюють нібито до сухого фактажу, мовляв, нині тільки в офіційному соціологічному переліку —

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА

до трьох тисяч народів (насправді може бути більше: приміром, африканські та південно-східно-азійські етноси), а держав — лише близько двохсот, з яких дев’яносто відсотків — багатонаціональні.

Американський політолог, соціолог і державний діяч Збігнєв Бжезінський зазначав: “Будь-які спроби розплутати складні проблеми за допомогою національного принципу призведуть до хаосу й різанини”. Схоже, пан Бжезінський плутає поняття “національна держава” із кривою диктатурою людей однієї національності. Слід уточнити, що означає “нація” як невід’ємно пов’язане з національною державою поняття. Нація (лат. natio — плем’я, народ) — полісемантичне поняття, що застосовується для характеристики великих соціокультурних спільнот індустріальної епохи. Існує два основні значення терміна. Політична спільнота громадян певної держави — політична нація. Часто вживають як синонім терміна держава, коли йдеться про її населення, наприклад для посилення на “національні” університети, банки та інші установи.

Етнічна спільнота (етнос) з єдиною мовою і самосвідомістю (відчуттям “національної ідентичності” і колективним усвідомленням єдності та відмінності від інших) — фактично синонім терміна народ.

Хіба згуртованість нації й культурне єднання заради самозахисту від зовнішніх та внутрішніх негативних чинників може спровокувати різанину й безлад? Звісно, ні.

Згідно з іншою концепцією, національну державу утворює нація, що компактно проживає на певній території, і, як правило, становить більшість населення даної країни. Така держава створює належні умови для розвитку інших націй та етнічних груп, які проживають на її території й становлять її народ (без дотримання цього державу слід вважати не національною, а шовіністичною). У такому розумінні більшість держав світу національні. Інколи до переліку зараховують і Україну. Однак чи це правда, а не фантазія науковців?

Безумовно, Україна повинна бути саме національною державою. Особливо про це слід говори-

ти сьогодні, коли у нас публічні люди іноді кажуть антиукраїнські речі, що не лише обурює патріотів, а й перебуває за межами здорового глузду. І всі ці вітрени-симоненки не несуть жодної відповідальності за українофобську маячню, що лунає з їхніх вуст. А ще страшніше, що у них є прихильники, які не лише їх не засуджують, а й вірять україножерам, підтримують їх, поширюють серед населення їхні програмові засади, агітують за них голосувати... Прокомуністичний електорат вимирає, проте є родини, де їхні гасла культивують із по-

коління в покоління. Це етнологічна катастрофа, здолати яку може тільки перетворення України на справді національну державу.

Важлива складова держави — національні меншини, яким вона дає культурні, релігійні й політичні свободи. Проте нацменшини повинні знати межу, якої їм не можна переступити. Чимало активістів різних рухів національних меншин в Україні за певні публічні висловлювання у цивілізованих державах вже давно знайшли б собі “трибуну” для виступів перед співкамерниками за ґратами.

Петро АНТОНЕНКО

В Інтернеті, який зліз язики іноді називають сміттєзвалищем, нещодавно вигулькнув досить дивний текст. Розіслали його так званім віялом зокрема засобам інформації. Читай, поширюй далі. Підписаний текст так: “Громадський антифашистський спротив”. Оскільки координат не вказано і в Чернігові, звідки поширювали текст, жодних слідів цього “спротиву” відшукати не вдалося, можна й відмахнутися від цієї анонімки. Але надто серйозними речами лякає народ короткий текст. Навіть заголовок страшає: “Поножовщиною закінчилася акція неонацистів у Чернігові”. А далі пишуть, начебто у цьому тихому й спокійному місті коїться розгул фашистів і расистів, що є постраждалими в бійці, що на них напали молоді неонацисти, що “приводом для агресії нападників стала неслів’янська зовнішність одного з потерпілих”. І головне — цією бійкою “закінчилася акція”. Тобто бійка — наслідок акції.

Усе це схоже на приказку “У Бердичеві дощ, а у мене в Пирятині вкрали гаманець”. Ось про що свідчать міліцейські протоколи: бійка відбулася через кілька годин після акції. Зовсім не “на міському вокзалі”, як написано в Інтернет-анонімці, не на расистському, а на побутовому ґрунті.

Ідеться про акцію, яку так спритно було притягнуто до дурнуватої вечірньої бійки, “Кому належить Чернігів? Українцям!” Її провели Всеукраїнська організація “Патріот України” та Чернігівський правий рух “Українська альтернатива”. Активну участь взяли молоді просвітяни, студенти, представники молодіжних національно-демократичних організацій, ВО “Свобода”. Тобто цілком зрозуміло, що це право-радикальний спектр молодіжного політикуму. Почавши акцію з покладання квітів до пам’ятника Шевченку, її учасники пройшли маршем центральною вулицею міста до будинку обласної ради, де провели мітинг і пікетування. Основною вимогою до влади було припинення діяльності на території Чернігівщини притулку для нелегальних мігрантів, що розташований біля села Розсудів Ріпкинського району (це поруч із літо-

КРАЇНА — НЕ ПРОХІДНИЙ ДВІР

писним Любечем). Цей заклад молоді вимагала перепрофілювати для утримання соціально незахищених верств населення.

Нещодавно Україна підписала з Євросоюзом угоду про реадмісію, тобто повернення нам нелегальних мігрантів, затриманих у Європі, якщо вони потрапили туди через Україну. Те, що саме через Україну йдуть значні потоки “кочівників” — не секрет. Потрапляють вони до нас з далеких азійських країн здебільшого через Росію, іноді через Білорусь. А наш кордон з цими друзями по СНД нагадує діряве решето — справжнього рубежу нема. Періодичні затримання нелегалів на кордонах проблеми не розв’язують.

Трохи надійніші, але не набагато і наші західні кордони. Принаймні в Європу нелегали потрапляють, частину з них там затримують. І тепер, згідно з угодою, повертають нам. Що з ними робити? З Росією відповідної угоди в нас нема, тож не перекинеш нелегалів просто за російський кордон. І вся ця публіка осідає у нас на невизначений час, доки розв’язують питання, як і куди вирядити цих непроханих гостей. А на які кошти утримувати цих людей, які не можуть отримати

в нас роботи й заробітку? Європа пообіцяла Україні кошти на тимчасове утримання нелегалів, зокрема й на об’єкт на Чернігівщині. Обіцяного, як відомо, три роки чекають. Представники нашої влади здатні хіба що бідкатися, що хитра Європа знову надурила простакуватих українців, і утримувати нелегалів коштом українського бюджету.

На мітингу під обласною радою було озвучено й деякі цифри. Скажімо, лише на харчування одного нелегала держава виділяє по 30 гривень на день. А на харчування одного хворого в чернігівській лікарні — 3 гривні. І це ще не все. У вимогах учасників мітингу, переданих обласній раді, йшлося: “Нелегальні мігранти несуть загрозу епідемії раніше не знаних чернігівцям хвороб. Підвищують обсяги тінювого сектору економіки міста. Становлять небезпеку через тісний зв’язок з кримінальним міжнародним бізнесом (наркотики, зброя, тероризм)”. У цих вимогах ідеться, звичайно, не лише про нелегалів, які перебувають у притулку, але не є ув’язненими і цілком вільно кочують областю. Йдеться загалом про нелегальних мігрантів, які заповнили не лише базари.

Молодіжна акція була доволі

гостра за суттю, але вона пройшла, всупереч поширеному в анонімках, без будь-яких ексцесів і під час маршу, пікету й мітингу, і під час проведеного одразу ж, на продовження акції, рок-концерту “Любімо Україну”, на якому виступили гурти “Випадковий свідок” (Чернігів), “Ар’я варта” (Запоріжжя), “9 вал” (Донецьк).

Однак історія мала продовження. Відштовхнувшись від згаданої Інтернет-анонімки, одна з громадських організацій міста розродилася гнівною заявою “щодо активізації неонацистських та расистських угруповань на Чернігівщині”. Тут теж є звернення до влади. Один з пунктів — “розглянути питання про існування та ліквідацію організацій, що організували захід”. Є і пункт “про введення обмежень на

з пунктів — “розглянути питання про існування та ліквідацію організацій, що організували захід”. Є і пункт “про введення обмежень на

проведення в місті публічних заходів ультранационалістичної спрямованості”. Які вважати ТАКОЇ спрямованості, автори, очевидно, беруться визначати самі.

Дві речі в цій історії аніскільки не дивують. По-перше, це поява в Інтернеті подібних заяв, закликів і пропозицій. Поширення патріотичних настроїв серед молоді як реакція на беззубість влади в захисті національних інтересів, звісно ж, не може не турбувати певні інтернаціонал-космополітичні сили. По-друге, беззубість влади цілком ло-

гічно породжує радикалізм серед молоді, тому не варто дивуватися, що частина молодих патріотів, яким набридла безлика “державність”, тяжітиме до радикальніших ідей. Цим можуть скористатися і провокатори з неонацистськими й расистськими гаслами.

...А хворим в українських лікарнях невдовзі обіцяють додати на харчування ще по кілька копійок, особливо якщо допоможе багата Європа.

Ось це гасло так звані “антифашисти” щойно намалювали величезними літерами на стіні в людному місці Чернігова, і все стало зрозуміло. Отже, всі розмови про расизм, захист прав людини — не більш як просто балачки, а істинна суть і мета — в цьому лозунгові, до речі, не випадково написаному, звісно ж, “інтернаціональною” мовою. “Ні — кордонам!” Це не що інше, як “ні — державі”, або за “державу”, схожу на прохідний двір. Комуś дуже потрібна саме така “держава”.

Ще одним продовженням теми стала недавня бійка в центрі Киє-

КРЕМЛІВСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ ГОЛОДОМОРУ

Петро ПАНЧЕНКО, доктор історичних наук, професор, академік Міжнародної слов'янської академії наук, віце-президент Української академії історичних наук, академік Академії наук вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України, м. Київ

Продовження. Поч. у ч. 43 за 2008 р.

5 листопада 1932 р. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило створення в кожній області не менше 5—10 додаткових роз'їзних сесій нарсуду для “швидкого” розгляду судових справ у кожному районі з широким висвітленням їхньої діяльності у пресі. ЦК зобов'язав обкоми партії через кожних п'ять днів інформувати про хід хлібозаготівлі. Колгоспам категорично забороняли видавати будь-які аванси.

18 листопада вийшла нова постанова Політбюро ЦК КП(б)У щодо посилення в деяких областях куркульського терору, хоч з України всіх куркулів вивезли в 1930—1931 рр. ЦК КП(б)У доручив Косіору й Роденсу розробити найближчим часом “спеціальний оперативний план ліквідації основних куркульських і петлюрівських контрреволюційних гнізд”. ДПУ давали конкретне завдання заарештувати принаймні 300 колгоспних рахівників і бухгалтерів, які начебто зривали план хлібоздачі й були причетні до розбазарювання колгоспного збіжжя. За умов голоду ЦК напучував парторганізації шукати “виступи куркулів” у розкраданні, фальшивій звітності, обмані пролетарської держави й колгоспу; закликав колгоспників таврувати ганьбою цих людей як куркульських агентів і класових ворогів. Для розправи над селянами створювали “трійки”, до яких входили перші секретарі обкомів, начальники ДПУ й облпрокуратури. Не відставали від центру й обласні органи влади, щоб вплинути на хлібороба, примусити його спорожнити від зерна навіть кукурудзи, гороху тощо глечики, горщики і за рахунок цього будь-що виконати план хлібоздачі.

Ухвалена 20 листопада 1932 р. під шаленим тиском В. Молотова постанова Раднаркому України “Про заходи до посилення хлібозаготівель”, яка передбачала застосування “натуральних штрафів” до тих колгоспників, які заборговували хлібозаготівлі, але не мали збіжжя для розрахунків з державою, відкрила шлях свавілью. В усіх місцевостях України, крім прикордонних, посилюлися подвірні обшуки з конфіскацією не лише хліба, а й будь-яких запасів їжі: картоплі, круп, пшона, гороху, квасолі, кукурудзи, буряків, огірків, сухарів, сала, солінь і навіть сухофруктів. До колгоспів, які незадовільно виконували хлібозаготівлю, застосовували

надзвичайні заходи, припиняли видачу натуральних авансів на вироблені трудодні, згортали громадське харчування, вилучали насіннєві фонди. Цілі райони, села, колгоспи вписували на так звані чорні дошки за невиконання хлібозаготівлі. З них стягували всю заборгованість, забороняли будь-яку торгівлю, не видавали кредитів і платежів, з крамниць вилучали всі товари, припиняли підвіз нових.

Конфіскацію продовольства у селян, що їх сталінська політика “великого стрибка” поставила в такі умови господарювання, за яких не лише державі, а й власній родині годі було забезпечити шматок хліба, подавали як покарання за “куркульський саботаж”, опір хлібозаготівлям. Не маючи жодного стосунку до поповнення державних запасів збіжжя, вона була каральною акцією, спрямованою проти сільського населення, незалежно від національності, зокрема греків, болгар, євреїв тощо.

Скрізь шаленів терор. Заарештовували, судили, кидали до в'язниць, розстрілювали, висилали за межі республіки “злісних боржників перед державою”: голів колгоспів, рахівників, бригадирів, комірників, сільських активістів.

Вдаючись до каральних заходів, молодтвська комісія додатково заготовила в селянському секторі, разом із колгоспами, радгоспами й одноосібними господарствами, 104,6 млн пудів хліба. Загальна ж кількість збіжжя, вилученого державою в Україні з урожаю 1932 р., становила 260,7 млн пудів. І хоч комісія вивезла з республіки чи не всі запаси зерна, їй не вдалося виконати хлібозаготівельного плану, який передбачав заасипати в державні засіки 282 млн пудів.

Українські селяни із сумом зустрічали новий 1933 рік. Голодна смерть ходила від хати до хати, а слідом за нею поспішали буксирні бригади, вимагаючи продрозверстку, хлібозаготівлю.

1 січня Й. Сталін привітав українців із Новим роком. А наступного дня надійшла директива про затвердження плану хлібоздачі на січень 1933 р. До кінця місяця Україна повинна була здати державі 62,5 млн пудів збіжжя. Сталінське керівництво, якому не протидіяли республіканські органи влади, продовжувало грабувати українського селянина, неминуче прирікаючи його на голодну смерть.

На початок 1933 р. в Україні майже не залишилося запасів збіжжя. Зимові хлібозаготівлі, як і попереднього року, позбавили людей останнього шматка хліба.

19 січня 1933 р. Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) ухвалили спільну постанову “Про обов'язкову поставку зерна державі колгоспами та одноосібними господарствами”, від-

Геноцид в реаліях України

повідно до якої селяни мали здавати зерно першого обмолоту за державними цінами протягом липня—грудня 1933 р. Запровадили погектарну норму хлібоздачі; дозволяли й торгівлю збіжжям, але лише після виконання хлібозаготівель і утворення насіннєвих фондів. Ці зміни в хлібозаготівельній політиці партії мали стимулювати зацікавленість селян у результатах праці: мовляв, після виконання встановленого хлібоподатку вони зможуть розпоряджатися частиною врожаю на власний розсуд. Але до нового хліба ще треба було дожити, бо продовольчі запаси в більшості сільських місцевостей України, зокрема на Полтавщині, Київщині, Вінничині, Дніпропетровщині остаточно вичерпалися.

Якщо зимові хлібозаготівлі 1931—1932 років призвели до голодування значної частини селянства у різних районах України, то результатом тотальної конфіскації їстівних припасів узимку 1932—1933 рр. став страхотливий Голодомор, від якого, за далеко не повними даними, загинуло близько 8 млн осіб.

А сталінські “трубадури” шукали у пеклі раю. Періодична преса, безтямно замовчуючи голод, заповзятю пропагувала колгоспний лад, захоплено вихваляла життя селянина, прославляла тирана. Й. Сталін себе підносив, у бундючній позареальній доповіді про підсумки першої п'ятирічки на об'єднаному пленумі ЦК ВКП(б) у січні 1933 р. жодним словом не обмовився про лютий голод. Навпаки, стверджував, що добробут робітників і селян неухильно зростає, а їхнє життя стає дедалі радіснішим і щасливішим. У трагічні місяці, коли конали сотні тисяч українців, Й. Сталін визнав лише “харчові труднощі в ряді колгоспів”. А в промові на організованому 19 лютого 1933 р. партпаратом Всесоюзному з'їзді колгоспників-ударників він цинічно заявив прибулим до Москви представникам місцевостей, що голодували: “У будь-якому разі порівняно з тими труднощами, що їх пережили робітники років з 15—20 тому, ваші нинішні труднощі, товариші колгоспники, здаються дитячою забавкою”.

На лютому 1933 року пленумі Компартії України у час, коли голод ще можна було зупинити, ніхто з промовців не вдарив на сполох, навпаки, продовжували розмови про хлібозаготівлю. Тож боротьба з голодом не сягнула державного рівня. Щоправда, не всі представники влади відвернулися від народної біди. Деякі сільради, колгоспи, органи народної освіти, охорони здоров'я намагалися надати хоч якусь допомогу, і насамперед дітям.

Смертність від голоду була вже першого місяця діяльності молотовської комісії. З березня 1933 р. вона стала масовою. Люди вмирали сім'ями, селами, регіонами. Натопи опухлих, обдертих, затурканих горем годувальників Європи бродили рідною землею в пошуках якої-небудь їжі. В усіх районах України органи ДПУ реєстрували численні випадки людодідства й трупоідства.

Далі буде.

РОСІЙСЬКА ВЛАДА ОБМЕЖУЄ АКЦІЮ «НЕЗГАСИМА СВІЧКА»

ЗАЯВА СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ

У рамках вшанування 75-х роковин Голодомору в Україні 1932—1933 років Українська держава спільно зі Світовим Конгресом Українців проводять міжнародну акцію “Незгасима свічка”. Основні заходи акції: поминальні богослужіння, скорботна хода, вечори-реквієми на вшанування безневинних жертв геноциду. Міжнародна акція “Незгасима свічка” уже відбулася у 29 країнах світу.

Напередодні початку акції в Росії 6 жовтня 2008 року Посольство України в РФ отримало ноту від Міністерства закордонних справ РФ, у якій російська сторона вимагає проведення запланованих заходів відповідно до позиції РФ або скасування акції.

Світовий Конгрес Українців засуджує обмеження російської влади вільно вшанувати пам'ять мільйонів жертв геноциду українського народу 1932—33 рр., що порушують права громадян.

Світовий Конгрес Українців підтримує українську громаду в Росії та закликає складові своєї організації подавати до відомої позицію РФ у ЗМІ, звертатися до міністерств закордонних справ своїх країн, заводити обмеження прав людини у Росії та посилати листи протесту до Посольств РФ.

За Світовий Конгрес Українців президент **Євген ЧОЛІЙ**, генеральний секретар **Стефан РОМАНІВ**

ЗАЯВА ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ РОСІЇ ТА ФЕДЕРАЛЬНОЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ УКРАЇНЦІВ РОСІЇ

2008 року за ініціативою Світового Конгресу Українців з нагоди 75-річчя Голодомору 1932—33 років українці цілого світу проводять акцію “Незгасима свічка”. Маршрут її прокладено крізь усі континенти, через країни, де живуть українці, всюди вона є символом вшанування пам'яті невинних жертв Голодомору, символом скорботи, символом недопущення такої трагедії у майбутньому.

8 жовтня “Незгасима свічка” з Казахстану прийшла в Росію, де українці складають одну із найчисленніших груп населення, де ще лишилися живі свідки Голодомору.

Об'єднання українців Росії, Федеральна національно-культурна автономія українців Росії, регіональні українські організації заздалегідь провели значну організаційну роботу з підготовки жалобних заходів, вечорів-реквіємів, скорботної ходи, поминальних богослужінь тощо. Всі ці заходи не мали жодного політичного забарвлення, а ставили за мету лише одне — вшанувати пам'ять мільйонів українців і людей інших національностей, які стали заручниками злочинного сталінського режиму.

На жаль, органи влади стали на шлях фактичної заборони під різними приводами проведення культурно-просвітницьких та релігійно-духовних жалобних заходів, тиску на українські громади та їхніх керівників.

Як письмово заявив один російський високопосадовець, “нельзя исключать, что украинцы могут попытаться использовать акцию “Неугасимая свеча” в своих националистических интересах, говоря “голодомор”, а подразумевают “геноцид”. Висловлюємо подив, що в країні, яка хоче бути демократичною, ставлять під сумнів право громадян висловлювати точку зору на події минулого, яка відрізняється від офіційної.

Прикро також, що Російська православна церква в інших містах (крім Москви) відмовилася від проведення поминальних богослужінь, які “считаются нецелесообразными, весь СССР страдал” (з листа архієпископа Уфимського і Стерлітамакського Никона).

Попри перепони, українські організації Москви та Санкт-Петербурга провели вечори пам'яті жертв Голодомору, разом з українцями світу приєднались до цієї символічної акції.

Об'єднання українців Росії та Федеральна національно-культурна автономія українців Росії висловлюють жаль і нерозуміння з приводу дій російської влади, яка практично унеможливила проведення українськими організаціями в регіонах Росії загальнонародної гуманітарної акції “Незгасима свічка”.

Правління Об'єднання українців Росії, Правління Федеральної національно-культурної автономії українців Росії, м. Москва, 17 жовтня 2008 р.

ЩОБ НЕ ЗГАСЛА ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ

Микола КАРПЕНКО, учитель історії, заступник голови Сумського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Відзначаючи 75-ту річницю Голодомору, Канадське Товариство приятелів України провело конкурс учнівської та студентської молоді на найкраще інтерв'ю з тими, хто пережив геноцид української нації. Конкурс пройшов у семи областях України: Сумській, Харківській, Луганській, Чернігівській, Донецькій, Полтавській та Дніпропетровській.

За підсумками конкурсу, в Сумській області переможцями стали учениця 8 класу Гринівської середньої школи Недригайлівського району Маргарита Дяченко та студентка СУМДУ випускниця гімназії № 1 Сум Дарина Пшонкіна. Переможці отримали грошові премії й почесні грамоти КТПУ та бібліотечки.

Спогади про ті лихі часи ввійдуть не лише до збірника, який надрукують у Канаді, а й до обласної “Книги пам'яті”. Збірник спогадів про Голодомор в Україні “Чорні крила Голодомору” вже надруковано в гімназії № 1 м. Сум. Виготовлено стенд з такою самою назвою. Все це допоможе пробудити національну свідомість учнів, які стануть у дорослому житті громадянами-патріотами.

Сумщина найактивніше провела збирання спогадів. Понад сотня записів залишиться майбутнім поколінням як застере-

ження, тому в центрі уваги на київській зустрічі лауреатів конкурсу була делегація нашої області.

Делегатів з областей привітали представники КТПУ. Учасники зустрічі отримали почесні грамоти, книжки й подарунки.

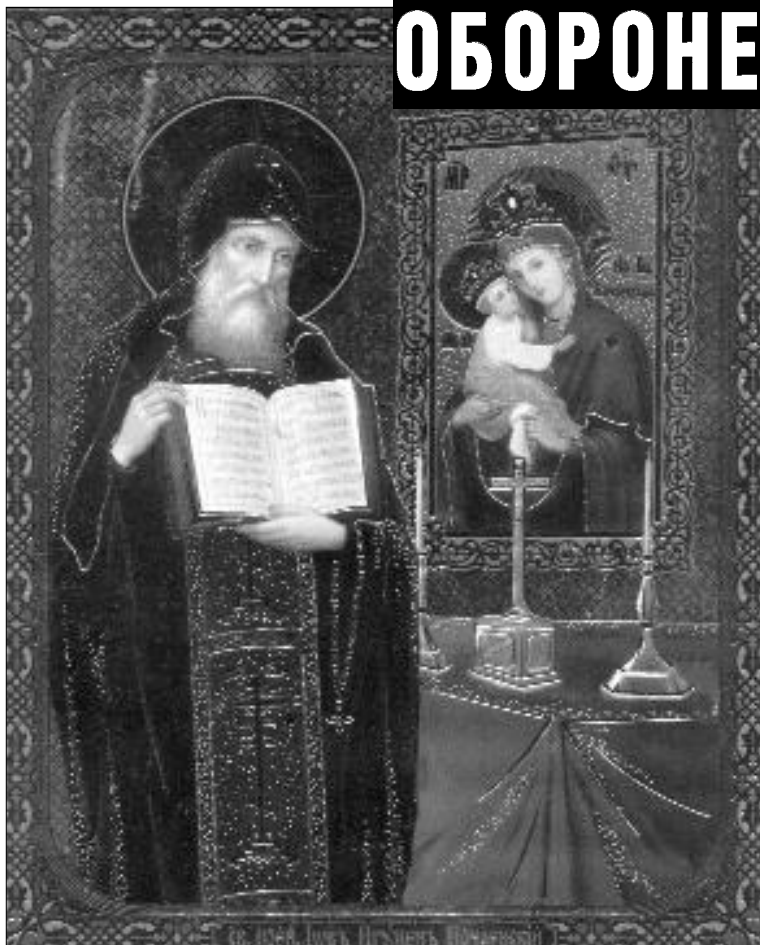
Юні сумські дослідники зустрілися з головою Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка народним депутатом України Павлом Мовчаном. Свою повагу до переможців конкурсу він підтвердив щедрих подарунками.

Проект “Запитай у дідуса та бабусі” закінчився, але школярі продовжують записувати спогади, бо очевидців тієї біди залишилося небагато.

“Щоб слово Боже лунало не лише у кам’яних храмах, а й жило у кожному щирому серці”.

ОБОРОНЕЦЬ ПРАВОСЛАВ’Я НА ВОЛИНІ

23 жовтня — Собор Волинських святих

Борис САМБОР,
секретар

Свято-Благовіщенського братства при Покровській церкві, м. Київ

Свята християнська віра прийшла на Волинську землю із Візантії завдяки невтомній подвижницькій праці слов’янських апостолів Кирила і Мефодія у IX ст. Святування Собору Волинських святих започатковано 1888 року за Преосвященного Димитрія (Мурета), архієпископа Волинського і Житомирського.

Преподобний Іов, ігумен Почаївський, сміливий оборонець православної віри проти унії, народився близько 1551 року на Покутті (тепер Коломийщина). Його батьки були представниками дрібної української православної шляхти на прізвище Залізо (або Желізо). Сина в хрещенні назвали Іваном. Ця родюча земля, багата пасовищами, лісами, у середині XVI сторіччя належала Польщі.

Визначальний вплив на малого Івана мали високоморальні

умови життя в батьківській хаті. Хлопець рано навчився читати.

Ще з юних літ Іванові подобалося подвижницьке чернече життя і десятирічним він попросився за рідною оселею. Його шлях проліг у Карпати, в Угорницький Спасо-Преображенський монастир. Під час першої зустрічі ігумен монастиря побачив у рисах його обличчя Божого обранця і з радістю прийняв до обителі.

Визначеного послуху Іванові було мало, і він взявся служити кожному з братії. Цим надбав загальну повагу й любов усього монастиря. Тож за два роки ігумен постриг його в ченці з іменем Іов. А потім з волі ігумена Іов удостоївся сану священства, є підстави вважати, що відбулося це не раніше, ніж він досяг 30-річного віку.

Іов подвоїв свою ревність до подвижництва, і його ім’я стало відоме не лише в Галичині, а й у всій Україні та навіть у Польщі. Князь Костянтин Костянтинович Острозький, дізнавшись про духовну твердість Іова, випросив його в Угорницького ігумена на посаду

настоятеля своєї обителі — Дубенського Хрестовоздвиженського монастиря (тепер Рівненська область). Великий князь мав намір підтримати серед ченців обителі щире благочестя та показати їм на прикладі Іова істинний зразок боговладного життя.

У монастирі знали про преподобного Іова та його подвижництво, тому після прибуття до Дубна обрали ігуменом. Автор житія преподобного Іова та його учень Досифей відомостей про те, коли це відбулося, не подає. Імовірно, на початку 80-х років XVI сторіччя.

Ігуменство преподобного Іова в Дубенському монастирі тривало 20 років. Це були тяжкі часи для українського православ’я — за провадження й розповсюдження Берестейської унії. Преподобний Іов постійно знаходив для себе надійну опору в особі знаменитого князя Костянтина Острозького, який навіть за межами своїх володінь охороняв православ’я. Він часто бував у Дубенському монастирі в преподобного Іова, а 1599 року пожертвував для монастиря значні земельні площі. Князь користувався повагою Папи Римського Климента VIII.

Під час перебування у Дубні преподобний Іов приділяв велику увагу розповсюдженню духовних книг, сприяв їхньому переписуванню. Цим займалося духовне братство, створене при монастирі. 1581—1588 років було надруковано Острозьку Біблію. Це, вірогідно, відбулося з благословення преподобного Іова, якому князь довіряв як духовному отцеві.

На початку XVII сторіччя настає час, коли преподобний Іов вирішив здійснити давній намір — віддатися усамітненню і молитвам як простий чернець у тихому і спокійному місці. Таємно покинувши Дубенський Хрестовоздвиженський монастир, преподобний Іов попрямував на гору Почаївську, здавна осяяну світлістю чудес, де чернече життя було відоме ще з XIII ст.

У XVII ст. багатьма маєтками в Крем’янецькому повіті, зокрема й

селом Почаєвом, володіла побожна православна поміщиця Анна Гойська з роду Козинських, вдова луцького судді Василя Гойського. Саме перед приходом преподобного Іова вона зробила щедрий фундушевий запис для Почаївського монастиря, чим заклала матеріальну основу для його подальшого існування. Монастир став останнім земним місцем, де преподобний Іов здійснював чернечі подвиги протягом майже 50-ти років.

Для Почаївського монастиря преподобний Іов став тим, ким для Києво-Печерського був преподобний Феодосій. Почаївська братія швидко дізналася, звідки прибув цей богоугодний чоловік, і, відчувши в ньому велику силу, одностайно обрала його ігуменом.

У монастирі були дві святині: відбиток стопи Божої матері та її чудотворний образ, який привіз в Україну грецький митрополит Неофіт і подарував Анні Гойській. Коли від цієї ікони прозрів сліпий брат Анни, вона передала її в монастир.

У Почаєві преподобному судилося неспокійне життя. Він перетворив монастир з пустельницького на гуртожитковий. Слава про Почаїв зростала, кількість богомольців почала збільшуватися, а монастирське життя впорядковувалося завдяки досвіду і дбайливості преподобного Іова. Він посадив навколо монастиря великий сад, викопав два ставки й криницю. У Почаєві вже була друкарня, тож книжки не лише переписували, а й друкували.

Преподобний Іов займався літературною діяльністю: перекладав твори святих отців і укладав повчання. Після смерті Анни Гойської її онук і спадкоємець Андрій Фірлей пограбував монастир, забравши чудотворну ікону. 25 років тривав судовий процес з Фірлеем, це вимагало багато часу й зусиль. Іов їздив у судові установи Луцька і Крем’яця, і за присудом Люблінського трибуналу, все було повернуто. З благодаті Господньої

ікони Божої Матері повернули в монастир ще до закінчення судового процесу.

1628 року преподобний Іов брав участь у роботі церковного Собору в Києві, який постановив твердо триматися православної віри й не відступати від неї. Під діяннями Собору є і його підпис.

1649 року побожні поміщики з села Бережці Крем’янецького повіту Федір та Єва Домашевські пожертвували значну суму, тож замість старої дерев’яної збудували нову муровану церкву на честь Пресвятої Трійці. Туди перенесли чудотворний образ Божої матері. Тож на схилі життя Іов відчув себе безмежно щасливим.

Преподобний Іов уславився як мудрий наставник, аскет і мовчальник. Він став світлом для українського народу, який оспівував його. У канті XVII століття “Ой зійшла зоря вечорова...” йдеться:

Отець Залізо із келії вийшов

Та слізьми умліває:

“Ой рятуй, рятуй Божая мати, Монастир загибає!”

Ой вийшла, вийшла Божая мати,

На хресті вона стала, Кулі вертала, турків вбивала, Монастир врятувала.

Преподобний Іов упокоївся 10 листопада 1651 року сторічним. Через вісім років відкрили його нетлінні мощі, біля яких відбулися зцілення. Канонізував Іова Київський митрополит Діонісій Балабан.

Попри перебування Почаївського монастиря під унією, мощі святого збереглися. Тепер вони у Свято-Успенському соборі Почаївської лаври, в печерній церкві преподобного Іова.

Пам’ять преподобного Іова Почаївського Православна Церква святкує чотири рази на рік: 19 травня — у день пам’яті його Небесного покровителя Іова Багатостраждального, 10 вересня — у день знайдення його мощей 1659 року, 23 жовтня — у складі Собору Волинських святих і 10 листопада — у день упокоєння.

НОВІ ПІСНІ ГОСПОДУ

Святослав МІЗЕРНЮК

На великому телеекрані феєричний відеоряд ликів святих захоплює погляд. Образ Ісуса Христа і Богородиці Діви Марії, Іоана Хрестителя і пророка Ісаї, Чорнобильська Богородиця і козацька могила: все поєднано задумом спонукати людину до діалогу з Богом. Цьому сприяють безліч графічних авторських малюнків, які завдяки сучасним технологіям “оживають”, міняються різнобарв’ям. Графічні образи то виривають ніби з небес, якими неквапно рухаються вічні мандрівники хмари, то розчиняються у глибині справжнього неба, що символізує “домівку” Бога. Та вже по хвилі, наче нізвідки, з чорного мороку потойбіччя на глядача тече з кратера розпечена вулканічна лава. Це “вариво”, що клекоче й кипить, символізує пекло.

Зорові образи доповнюють молитви до Господа Ісуса Христа, духовна музика Ave Maria.

Саме таку незвичну відеокнигу “Нові пісні Господу” презентував в “Укрінформі” її автор, художник і поет Валерій Кучеренко. Презентація також охоплює одкровення Ісуса Христа в авторській інтерпретації, діалоги автора з Ісусом та християнські поезії, графічні композиції, народні ікони початку XXI сторіччя.

Тексти поезій Василя Кучеренка, з яких складаються молитви до Бога в авторському виконанні, прославляють Ісуса і Богородицю, Бога-отця і подвиг Ісуса на хресті заради спасіння людства, символізують перемогу Господа над сатаною та Царство Небесне.

Не цурається автор і тем сьогодення. Покинуті чорнобильські села, де Валерій Кучеренко побував,

Богородиця Діва Марія

надихнули його на включення до відеокниги композиції “Чорнобильська Богородиця”. Глядач чуже тривожне, наболіле:

Господь блукає

В українських снігах, Долаючи простір Скорботи, Чорнобильщини мертві села Залишають на мармурових снігах

Криваво-червоні сліди...

Валерій Кучеренко присвячує свій твір небесному і духовному батькові Ісусові Христу та святому Домініку, а також 780-річному ювілею подвижницької діяльності домініканських монастирів Римсько-Католицької Церкви в Україні.

Автор хоче достукатися до кожного справжнього християнина, щоб слово Боже лунало не лише у кам’яних храмах, а й жило у кожному щирому серці, бо Ісус Христос — символічний знак примирення усіх релігій світу. Місія Ісуса Христа на землі полягала в тому, щоб примирити людей з Богом, а після примирення люди зрозуміють потребу об’єднатися в символічному храмі Ісуса Христа.

Відеокнига “Нові пісні Господу” — синтез мистецтв: ікони, графіка, поезія, музика, авторське читання фрагментів книжки: “Я побудую Господу храм золотий// У серці моєму, живому, живому...// Я побудую Господу храм золотий// із чистого золота Божого світла...”

“Біблійне слово “дерор” з молитви царя Єзекиї, що означає “ластівка”, походить від поняття “відпускати на волю”.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

СУСІДКИ-ЩЕБЕТУХИ

Продовження.
Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 22, 24, 26, 28, 31, 33, 35, 36, 39, 41 за 2008 рік.

Вони ніколи не вагаються щодо місця для гнізда, сміливо влаштовують його на видноті, під нашими дахами. Кілька разів переробляють зруйноване гніздечко, але довіри до людини не втрачають... Терпличість і працьовитість ластівок завжди викликали любов і шану. Араби називають її райською пташкою, бо тільки для неї відкриті ворота Едему, які за гріхи людини караючий янгол зачинив також і від усіх тварин. Іранці ж вірять, ніби маленька пташка знаходить чарівний камінчик, що гасить пожежу. Щоби здобути дорогоцінний “ластівчин камінь”, під її гніздом стелили червону хустку: мовляв, пташка вирішить, що це вогонь, і скине на хустку рятівний камінчик... Іспанське ж прислів'я дуже категоричне: “Хто вб'є ластівку, той може вбити й рідну матір”.

Псалом 84 вирізняється з-поміж інших 150 біблійних піснеспівів. Це один із семи гімнів, у яких співається хвала Божому храму, тобто навколишньому світові, де для кожного є притулок і вітха: **І пташка знаходить домілку, і кубло собі ластівка, де кладе пташенята свої, при жертovníках Твоїх...** (Книга Псалмів, 84 : 4). Неможливо визначити, яку саме ластівку мав на увазі співець псалма, та всі вони подобаються нам енергійністю, невтомними турботами про пташенят. Їхні співи нагадують жіночий гомін, тому балакучу молодичку називаємо щебетухою чи цокотухою, а жавву, прием-

«З БОЖОГО САДУ»

ну дівчину — щебетушкою або просто ластівочкою.

Довгохвоста, з чорною спинкою, знизу біленька, з рудим “комірцем” с і л ь с ь к а л а с т і в к а ліпить гнізда під покрівлями й на сволоках господарських споруд, на горищах, у сінях і навіть кімнатах, користуючись дверима водночас із господарями. За межами людських осель ця пташка майже не зустрічається. У дорожній дощовій баюрі, де колеса місять грязюку, бере вона будівельний матеріал, цементує його власною слиною. Тільки тоді ластівок і побачиш на землі, бо сідати їм просто ніколи: щоб наловити вдосталь комах, за день треба пролетіти сто кілометрів! Чи не першими чуються їхні голоси, як тільки зажевріє на сході, а замовкають лише у глибоких сутінках. За ясної погоди літають високо, граючись у повітрі, а перед та після дощу — понад самою землею або водою, бо там у цей час вони знаходять комашню. Дощі заважають їхнім ловам, і тоді у пташиному цокотінні чується розпач; можливо, саме тоді голос ластівки почув і цар Єзекия.

Міста полюбують інші ластівки. У них короткий хвіст, а замість рудого комірця — білий “пояс”, добре помітний під час польоту. Мабуть, м і с ь к а л а с т і в к а — відносно недавня сусідка людини, бо й досі живе також у долинах гірських річок. Колись вони майстрували гнізда на скелястих прямовисних урвищах, а прилетівши до міст, віддають перевагу високим цегляним і бетонним спорудам. Та віднедавна ця “міщанка” нерідко

з'являється у селах, як і сільська — на околицях міст.

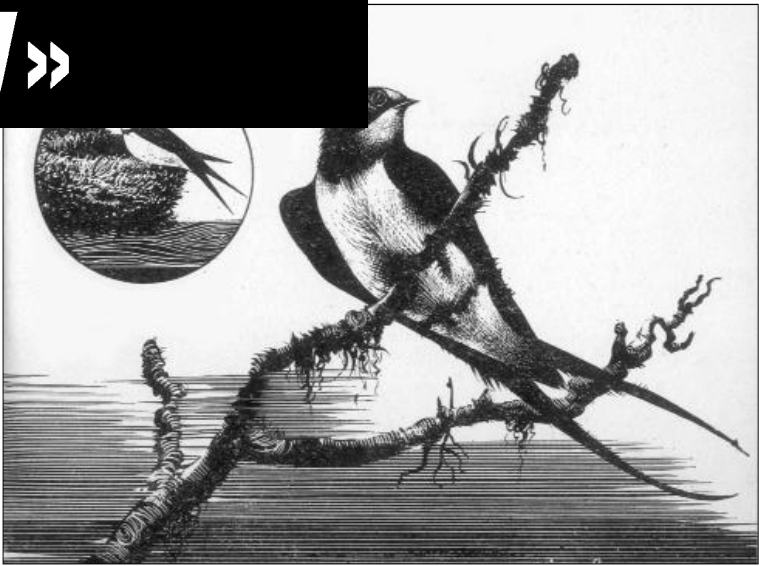
Куди люди, туди й ластівки! Та й поведінка наших крилатих сусідок нагадує людські вчинки. У разі небезпеки завзято об'єднуються, гуртом відганяючи від гнізда kota, куницю, а також ворону чи іншого хижого птаха. І хижак ганебно тікає, переслідуваний зграєю збуджених спритних пташок...

Ластівчина пара — зразок пташиної сім'ї. Доки мати висиджує пташенят, батько приносить їй харчі й годує з дзьобика. Згодом обоє сумлінно вигодовують малечу. Цікаво спостерігати, як ластівки підрастають, вчать літати і здобувати їжу, вправляються у співах, як всією родиною відпочивають на розчиненій брамі, сухій гілці чи дротах електромережі, а наприкінці літа збираються великими зграями — у вирій.

Летять уздовж річок і ставків, ночують у кушах та очеретах. Шлях до Північної Африки або Індії займає кілька тижнів, та ластівки не поспішають, адже в дорозі біля водойм скрізь доволі різних комах.

Як і за лелекою, за ластівкою сумуємо після того, як вона покине нашу господу в місті чи селі, нетерпляче очікуємо її повернення навесні. Та якщо лелека може прилетіти раніше і в разі негоди зачатися у гнізді, то маленькі літуни з'являються тільки тоді, коли настає справжнє тепло, і переважно — всі разом. Звідси й примовка: “Одна ластівка весни не приносить”.

Ці пташки — приємні сусіди не лише людини. Буває, пасеться на луці худоба, а над нею в'ються лас-

Сільська ластівка.
Малюнок Г. Кузнецова до книги “Симфонія життя”. 1982 р.

тівки. Низько пролітаючи над чере-дою, вони хапають мух і гедзів, що страшенно дошкуляють коровам. Коли з'являються ластівки, пастух може сховати батіг, бо тварини самі дають собі раду. Вони навіть виходять на галявини, щоб куці не заважали ластівкам, і з polegшенням обмахуються хвостами, щоб зігнати комах-мучителів пташкам на обід. Ті ж, хоч і вживають безліч різної комашні, дуже перебірливі. Якщо ластівка проковтне або хоч би візьме до дзьоба бджолу, то нагло загине, адже одного жала досить, щоб убити цю ніжну істоту.

Згубний для неї й будь-який полон. Пташка ця настільки рухлива, що у клітці не витримує й кількох днів. Біблійне слово “дерор” з молитви царя Єзекиї, що означає “ластівка”, походить від поняття “відпускати на волю”. На Святий землі вона — звичайний птах, до того ж, її міграційні шляхи, як і в лелеки, не

минають цього єдиного “містка” поміж морем і Аравійською пустелею. Тож біблійні автори знали про ластівчині звички і примхи.

...Лелека, журавель і ластівка, які покидають батьківщину, бо вона не може їх прогудувати, й сподівано повертаються навесні, були священними для наших предків. Так давні єгиптяни ставилися до ібіса, скандинави — до крука, а японці — до білого журавля. Та й нині кожен селянин скаже, що лелека для нього — не просто птах, що живе поруч; гніздо ж ластівки під стріхою теж приносить щастя. Якщо зойк сови або пугача, що лунає з нічного лісу, насторожує, то щебетання ластівок сприймаємо з радістю. Біблія допомагає зрозуміти ці почуття, вигоює заботи. А залишається в нас поетичне, приязне ставлення до птаха-сусіда; мабуть, це — саме те упередження, якого не слід позбавитися.

З ІСТОРІЇ ПІСЕНЬ

Володимир КАПУСТІН,
письменник

Сутеніло. Над притихлими ланами все плвли і плвли, злегка погойдуючись хвилями, вечірні тумани. Городами вчувалися в село, що його довкіл обступили, обрамили соснові ліси.

Пізнього вечора, посідавши хто на лавці попід тином, а хто просто на колодах, стиха гомоніли в глибокій задумі поміж собою люди.

— Ой, не на добро таке захмарене небо.

— Авжеж, — відповідали оди-

думці.

Дехто заперечував, особливо

молоді чоловіки.

— Це хмари зібралися на дощ, а може, і на зливу. Може, випаде град. Всяк буває. Якщо не цієї ночі, то вранці обов'язково буде дощ. Ось побачите...

Тієї літньої короткої ночі хмари стояли над селом непорушно. Перед досвітком вони зникли, ніби й зовсім не було. Сяяло сонце, в його теплому промінні купалися, синіли льони за селом Сингаї Коростенського району Житомирської області. А опівдні на майдані біля школи почули селяни несподіване, тривожне і страшне повідомлення: — Сьогодні вранці, 22 червня 1941 року, віроломно напала на нашу Вітчизну фашистська Німеччина...

Заголосили, затужили, заплакали жінки. Злякано дивилися діти. За село, де простелилася дорога поміж ланами льону та круто повернула до соснового лісу, проходила за кілька днів вдова Марія

РЕКВІЄМ ПАМ'ЯТІ

двох синів-близнюків, таких ставних, як явори на подвір'ї біля її хати. Ішли вони — високі, синьоокі, з чубами, ніби зі спілого льону, втішали матір, що проженуть ворога, незабаром повернуться.

Благословила синів, попрощалася. Над річкою в густому гіллі старих розлогих верб голосно закували одна за одною зозулі. Закували та й замовкли. Як ведеться у нас ще із сивої давнини, Марія запитала птахів:

— Скажіть, зозуленьки сивенькі, скільки років жити моїм синочкам? Скажіть, любі.

Вони ніби почули її. Раз по раз лунало дзвінке: “ку-ку, ку-ку, ку...” Стояла і все лічила. Накували років багато. Та помилилися зозулі.

За селом чорним димом заволокло сині льони. Похилились вони. Їх витолочили чужинці. Вогненними дорогами війни розійшлися синьоокі сини. Роками від них не було жодної звісточки. Лише отримала болюче повідомлення, що пропали безвісти.

Відлунали у травні салюти Перемоги. І за селом знову підвелися, синьо-синьо зацвіли льони у поліському краї. Марії ж не вірилося, що сини полягли. У вихідні вдягала святкове вбрання, прямувала за село, там годинами стояла біля лану під високим мирним небом. Синів виглядала. Дивилася на дорогу та на льони. Вони здавалися їй синами синьоокими.

Якось улітку тут побачив її недавній випускник Одеської консерваторії Іван Сльота. Він подивився на сиву згорьовану матір, на льо-

Робота художника Василя Березового

ни, які йому здалися воїнами, що не повернулися до рідного краю, до батьківської хати.

У серці Івана Сльоти залунала не знана досі розлога мелодія. Відчув музикант, що це буде пісня, не схожа на його попередні, набагато краща. Потрібен текст. Непокіола думка: хто з поетів зможе написати про льон і матір гарний вірш?

Іван Сльота згадав Василя Юхимовича, його село Сингаї. Композиторів дуже подобалися вірші цього поета, колишнього фронтовика, заступника головного редактора журналу “Україна”. Він завітав до редакції й запропонував Василеві Лукичу написати слова пісні.

— Добре. Подумаю, — відповів поет.

Іван Сльота з піднесенням розповідав про те, якою уявляє пісню: — Василю Лукичу, льон цвіте синьо-синьо, а серед нього стоїть мати. Мати жде додому сина. В мене є приспів:

— А льон цвіте

Синьо-синьо,
А мати жде
Додому сина.
Я вам мелодію наспіваю.
Незвичайна мелодія схвилювала поета, осяяла його душу.
Він відповів композиторові: — За кілька годин зустрінемося на Хрещатику. Принесу текст.
...Ні на кого не звертаючи уваги, літнього дня стояли під каштанами поет і композитор і співали свою пісню “А льон цвіте”...

Уперше її виконав польський ансамбль “Льоник” під орудою самого Івана Сльоти. А згодом до репертуару її взяли бандуристки Юлія Гамова, Леонора Миронюк та Валентина Пархоменко.

Коли пісню “А льон цвіте” співали у Колонному залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії, то вдови, матері, передчасно посивілі жінки не стримували сліз. Вона — це вже не просто пісня, а твір-реквієм пам'яті загиблих, пісня-спомин про лихоліття, пісня-пам'ять для синів, дочок і онуків

тих воїнів, які полягли на полях боїв за нас, за Україну.

Пісня долинула до далекої Канади. Там вона схвилювала українців, які залишили рідну землю, подалися в невідому чужину на заробітки. Канадці українського походження слухали пісню рідної сторони з душевним щемом. “А льон цвіте” стала однією з найулюбленіших, навечно увійшла до золотого фонду української пісні.

А ЛЬОН ЦВІТЕ

Слова Василя Юхимовича
Музика Івана Сльоти

Де льони-довгуни
Вилягали і гордо вставали,
Наслухали сини,
Скільки літ їм зозулі кували.

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
Додому сина.

Голубіли льони,
Та здригнулось від
Грому Полісся.
По дорогах війни
Синьоокі сини розійшлися.

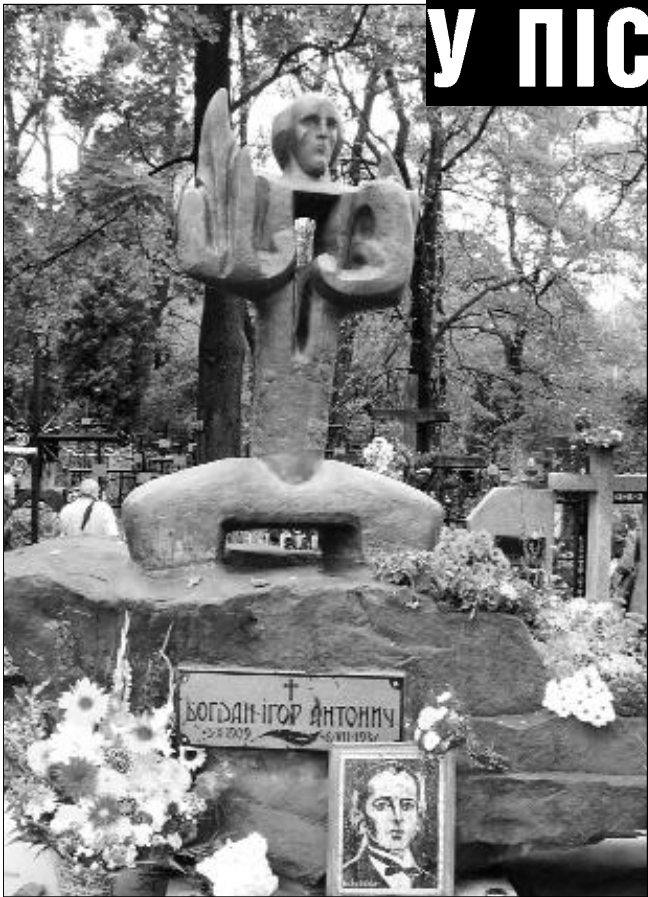
Почорніли лани,
Не здавались в полон
золотими.

Полягали сини
І вставали із племню-диму.

Знов розквітли льони
У поліському краю голубому.
Повертали сини,
Як герої, до рідного дому.

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
Додому сина.

У ПІСНІ — НЕЗНИЩЕННІСТЬ БУТТЯ

Оксана ВАЦЕБА,
Богдан ЯКИМОВИЧ,
м. Львів

Дня 5 жовтня 2008 року на місці останнього спочинку — Янівському цвинтарі у Львові — відзначали 99-річчя з дня народження Богдана Ігоря Антонича, одного із найвидатніших європейських поетів ХХ ст. Група львівської інтелігенції мала подвійну нагоду — відзначити день його народження та вдруге відкрити пам'ятник поетові.

Так уже повелося в нашому народі, що вітри історії нещадні до його синів і дочок і за життя, і по смерті. Та попри складні умови бездержавного буття українців, про пам'ять Б. І. Антонича дбали видатні діячі культури: у 60-х роках минулого століття майже водночас — в Нью-Йорку (упорядники Святослав

Гординський та Богдан Рубчак) та в Києві (упорядник Д. Павличко) — з'явилися збірки його творів. Пересічний читач підрядянської України вперше відкрив для себе цього великого поета — до того, в часи хрущовської відлиги, пробилася хіба що розвідка Степана Трофимука “Поет весняного похмілья” (“Жовтень”, 1964, № 2), хрещеним батьком якої був славної пам'яті Ростислав Братунь. А вже з кінця 60-х систематичні студії творчості поета розпочав тоді ще молодий науковець, а сьогодні визнаний метр українського літературознавства Микола Ільницький.

Тоді ж, у 60-ті, з великими потугами група молоді — Ігор та Ірина Калинці, Юрко Брилинський, Євген Безніско, Богдан Горинь — відшукали місце поховання Б. І. Антонича. Це було нелегко, адже могили тоді вже майже не існувало... У 80-ті роки,

повернувшись із таборів, Ігор Калинець та Богдан Горинь зуміли встановити на цій могилі пам'ятник авторства видатного українського скульптора Теодозії Бриж, а з ініціативи Львівської організації Спілки письменників України встановлено меморіальну дошку на будинку № 50 на вул. Городоцькій, де жив Б. І. Антонич. Проведено літературно-мистецькі вечори, зокрема й у Львівському оперному театрі, відкрито меморіальний знак в рідному селі Новиця біля Горлиць (Республіка Польща).

Невдовзі після проголошення незалежності України група негідників серед ночі задля ефемерної наживи розпиляла унікальної цінності скульптуру й знищила її. Місцевій львівській владі було не до могили поета. Про неї й не думали піклуватися ні чинний міський голова, ні його попередники.

Та про це подбали лауреат Національної премії імені Т. Шевченка Євген Безніско, його дружина Леся Безніско, відомі громадські й культурні діячі, лауреати Національної премії імені Т. Шевченка Ігор Калинець і Роман Лубківський. Заходами подружжя Безнісків виготовлено нову скульптуру пам'ятника з моделі Т. Бриж. І саме 5 жовтня, в 99-ту річницю поетового народження, розпочалося відкриття ювілейного року Б. І. Антонича в Україні. Святкування провадив Роман Лубківський, який сповістив, що за сприяння Львівської обласної та Мостиської районної адміністрацій в селі Бортятині планують відкрити музей в будинку, де жив батько поета. У будинку № 50 на вул. Городоцькій у Львові слід відновити книгарню. Про цей будинок сперечаються сучасні скоробагачки: чи не ошчасливити львів'ян черговою корчмою? Будинок — пам'ятка історії, й наш спільний обов'язок належно її шанувати. Р. Лубківський наголосив, що для проведення ювілейних урочистостей слід створити обласний та всеукраїнський оргкомітети, закликав присутніх вносити пропозиції щодо вшанування Богдана Ігоря Антонича.

Панахиду на могилі й освячення оновленого пам'ятника провів отець Орест з церкви святого Андрія у Львові. Добірку віршів поета прочитав заслужений артист України Юрко Брилинський. Голова Міжнародної асоціації франкознавців, професор Львівського національного університету імені Івана Франка Михайло Гнатюк нагадав присутнім, що два роки тому наукова експедиція Львівського обласного товариства “Україна-Світ” побувала на Лемківщині й відвідала родинне гніздо Антоничів у селі Чертіж поблизу міста Сянока, а також побувала на Горлицьчині (Республіка Польща), де народився Богдан Ігор. У селі Чертіж, навпроти садиби діда, розташовано український цвинтар, де поховано дідуся і бабусю поета, родину Сембратовичів. Збереглася унікальна дерев'яна українська церква, де хрестили батька Богдана Ігоря Василя, сина Антонія, плебанія, в якій з ініціативи Сяноцького відділу Об'єднання українців Польщі (голова Мар'ян Райтар) планують відкрити музей Б.

І. Антонича як представника української культури Лемківщини. М. Гнатюк закликав владу та громадськість України долучитися до здійснення цих абсолютно реальних планів.

Голова Львівського відділення товариства “Україна-Світ” історик Богдан Якимович, з ініціативи якого й було зорганізовано наукову експедицію на Лемківщину, повідомив, що всі перемовини з громадськими організаціями України та Польщі щодо музею Антонича в с. Чертіжі вже відбулися. Тепер настала черга державних інституцій України.

Відома поетеса Марія Людкевич наголовила, що поезія Антонича потрібна українцям, особливо молоді, як ковток чистого повітря. Вона зауважила, що з ініціативи Національної спілки письменників України на Лемківщині проводять конкурс імені Б. І. Антонича серед школярів на найкращий художній твір. А керівник видавництва “Каменяр” Дмитро Сапіга підкреслив: не ми потрібні Антоничу, Антонич потрібен нам. Свої вірші, присвячені Б. І. Антоничу, прочитали поети Іван Гушак та Богдан Залізняк.

Ігор Калинець наголосив, що без Антонича українська література не була б такою багатогранною. Та до його вшанування нашим можновладцям немає ніякого діла. “Може, настав інший час, може, іншим богам моляться сучасні українці й українська влада. Шкода, мало читають Антонича, мало живуть його ідеями”.

Євген Безніско, автор скульптурного проекту, подякував присутнім за відвідини цього дійства за похмурої львівської погоди. Влада змінюється, як листя, сказав Є. Безніско, а Антонич, якому судилося прожити на світі лише неповних 28 років, — безсмертний.

Закриваючи нечисленне віче, Роман Лубківський привітав усіх з початком ювілейного року Антонича й підкреслив, що на таких титанах стоїть наша нація, що Антонича знає усе світове українство. Сподіваємося, що на площі Маланюка у Львові та в українській столиці й на малій батьківщині поета упродовж року з'являться пам'ятники нашому генієві — Богданові Ігореві Антоничу.

ПОЛАМАНІ КРИЛА ДМИТРА ФАЛЬКІВСЬКОГО 3 нагоди 110-річчя з дня народження

Тетяна ДІГАЙ,
м. Тернопіль

Дмитро Фальківський (Левчук) — український поет, прозаїк, перекладач, кіносценарист — народився 3 листопада 1898 року в с. Лепеси на Берестейщині (нині Білорусь). 1934 року став жертвою перших політичних репресій, і його творчість на довгий час була вилучена з історії української літератури. Але не назавжди. Рано чи пізно доробок митця мусив посісти гідне місце в рідній літературі. Так і сталося. 1989 року в серії “Бібліотека поета” під патронатом знакових в українській літературі Івана Драча, Ліни Костенко, Романа Лубківського, Бориса Олійника побачили світ вибрані твори поета.

Літературна спадщина Дмитра Фальківського невелика за обсягом. Це три збірки поезій: “Обрії” (1927), “На пожарищі” (1928), “Полісся” (1931), поема “Чабан” (1925), оповідання “Панна Яніна”, нарис “Майстри букси”, кіносценарії та кінорецензії.

Лірична збірка “Поезії” вибудована за хронологічним принципом: перший розділ охоплює лірику (вибрані поезії з трьох поетичних книжок), у наступному надруковано вірші, що з'являлися поза збірками в часописах 20—30-х років, останній розділ — переклади.

Окремо вийшло видання Фальківський Дмитро. Ранені дні. — Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі. Відділ української літератури в Пряшеві, 1969.

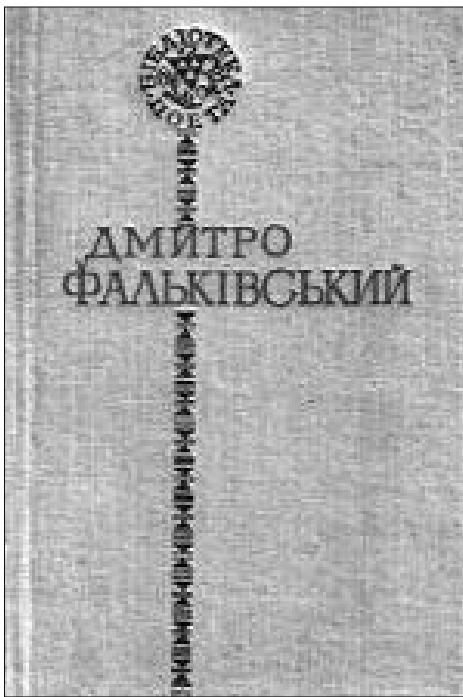
110-річчя з дня народження — нагода згадати поета, придивитись до його творів, подумати, чим вони близькі нам, сучасним читачам. Поет образно говорить про власні джерела ліричного бачення світу, про своє

коріння: “Очерет мені був за колиску; // В болотах я родився і зріс. // Я люблю свою хату поліську... // Я люблю свій зажурений ліс...”; “Тільки слухай, як води говорять // В буйнім заспіві свята весни. // Тільки слухай, як хвилі хлюпочуть, // Як нестримана повідь гуде: // Зайвий рух — і за обрій заскочиш; // Зайвий рух — і навік пропадеш”.

Революція, громадянська війна круто змінили життя селянського хлопця, привівши його до лав Надзвичайної комісії Білорусії. І хоч працював він там недовго — три роки — робота чекіста зламала поетове життя і привела до трагічної загибелі. Коло замкнулося: Дмитра Фальківського було розстріляно за сфабрикованим звинуваченням у тероризмі в грудні 1934 року. Разом із ним загинули брати Іван і Тарас Крушельницькі, Григорій Косинка, Кость Буревій, Олекса Влизько та інші.

“Розстріляне відродження”! Цвіт української інтелігенції! Дмитро Фальківський прожив коротке, трагічно обірване життя. Ніби передчуваючи це, писав: “Човен дум моїх з вітрилами // Потрошиться од вітрів. // Я з підрізними крилами, // До мети не долетів, // Хоч вогні вночі маячили, // Все ж знесилилось... Все ж упав. // Ех ви, дні мої потрачені, // Недоказані слова! // Ех ви, дні мої потрачені, // Недоспівані пісні!... // Край казковий, непобачений, // Недопалені вогні...”

Мотиви роздвоєного життя ятрять душу поета, в його віршах образне бачення навколишнього світу переплелось зі спогадами про роботу чекіста: “Я знаю: для Дніпра весна — весілля, // Розпатлана трава, зелений перелив // Хвилястої води по той бік берегів, // Іще: кульбабине похмілья. // А в тихі ночі — тихе божевілля // Вишневої лози і туга жу-

равлів... // ...Мені ж весна... Ах, якби ви знали, // Якби ви знали, яка солона кров!...”

А ось один з останніх віршів, вельми обнадійливий: “Прийти... і, сівши на ослоні, // дивитись мовчки у вікно, // як сутінь вип'яла долоні // і криє сірим полотном // міських дахів нерівний профіль, // габу вихлястих хідників, // щоб все це викувати у строфи, // в химерні лінії рядків...” Уявімо, скільки шедеврів створило б талановите перо Дмитра Фальківського, якби не розстріл.

“Комусь дано діла творить великі, // Що ниткою простягнуться в віки, // А з мене досить, що не був дволикий, // Що серця не міняв на мідяки... // ...Я все ж радий, що кожну кому // В своїх піснях я напоїв теплом... // ...Я все ж радий, що вмів співати просто, // Благословляючи людей і кожну мить”.

НАСНАЖУЄ «СОЛОВЕЙКО» ЗАБІЛИ

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

“Творчість Віктора Забіли й естетичні пошуки українських романтиків ХІХ століття” досліджували учасники Всеукраїнської конференції, яка відбулася в Ніжинському державному педагогічному університеті ім. М. Гоголя і була присвячена 200-річчю з дня народження письменника.

Ініціативу кафедри української літератури підтримав ректорат, а також Інститут літератури імені Тараса Шевченка НАН України. Керівник його Львівського відділення, лауреат премії імені Сергія Єфремова Євген Нахлік на пленарному засіданні зробив цікаву доповідь про суб'єктну організацію та образний лад поезії Віктора Забіли. Професор Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Григорій Самойленко визначив роль Віктора Забіли в колі українських та російських культурних діячів.

Оригінальними й новими були повідомлення, які прозвучали під час секційних засідань “Українська література” й “Українська мова”. Виявляється, стилістичний потенціал поетичного слова Забіли наснажує неоромантиків ХХ століття, це явище постмодерного періоду.

Двоє науковців висвітлили взаємини та взаємооцінки Віктора Забіли та Пантелеймона Куліша. Учасники конференції змогли побачити Борзенську батьківщину Забіли та історико-меморіальний музей-заповідник Куліша “Ганнина пустинь”. Вони також почули, як звучить поезія Віктора Забіли на музику Михайла Глінки. Вокальні твори на вірші випускників Гімназії вищих наук князя Безбородька підготували викладачі кафедри вокально-хорової майстерності спільно зі студентами факультету культури і мистецтв.

ПОЕЗІЯ ЗАВЖДИ БУЛА ШКОЛОЮ ВИШУКАНИХ МИСТЕЦТВ

— Борисе Іллічу, як би Ви охарактеризували нинішній стан нашого суспільства, якщо перше моє, поетеси, запитання до Вас як поета не про презентацію Вашого шеститомного видання, а про політику. І посилююся, з одного боку, на вислів Володимира Яворівського, який сказав, що в світовій практиці не траплялося, щоб до парламенту обрали депутатами сім'ю поетів. А інший політик минулих віків зауважив: якщо поети писатимуть закони, хтозна, яке майбутнє тієї держави.

— У впорядкованому суспільстві кожен займається своєю справою і в своєму жанрі. Не знаю, чи є поети у французькому парламенті, бо поет повинен займатися тим, що йому Господь призначив. Але в нас, у слов'янському світі, завжди діяв принцип “поетом ти можеш не бути, але громадянином бути зобов'язаний”. І тому, оскільки в ті часи культура була дуже регламентованою й зашнурованою, і поети завжди боролися проти цієї шнурівки, то й пішли у парламент, бо хто, як не поети знали проблеми рідної культури, передовсім мови. Ніхто не забороняв нею розмовляти за колишньої системи. Ті, хто не хотіли говорити, досі посилюються на те, що їм забороняли. Однак українська мова перебувала на маргінесі. Ця ситуація не була спорадичною, не з'явилася саме в той час, бо існувала традиція заборони української мови раніше, її сотні разів забороняли в минулі віки, і ми можемо бути горді своєю мовою, що вона безсмертна. Не знаю, чи інші мови витримали б стільки заборон. Поети пішли у парламент передовсім щоб допомогти новообраній владі стосовно мови й культури.

А зараз уже час би поетам займатися своєю прямою справою, і в них багато проблем, які треба розв'язувати. У будь-якому суспільстві одвіку поезія й література загалом була школою вишуканих мистецтв, вишуканої поведінки, ознакою породи політика чи громадянина. Нині це, на жаль, забуто.

Зараз приплив у літературу лю-

дей, які за валютним вмістом таланту не можуть конкурувати, тому сквапилися на нецензурщину, і недостатність цієї “валюти” в золотому запасі доповнюють “асигнаціями” епатажу, ненормативною лексикою. Література вже не виконує свого прямого призначення, а супроводжує ту ланку в суспільстві, яку одвіку йменували “дрімучим міщанством” або напівблатним аргом. Ось тут небезпека, бо молодь може вважати, що це норма. Ми повинні зробити так, щоб якнайшвидше ця піна сплила, а література взялася за свою роботу — виховувати в підростаючому поколінні принципи, що не все продається й купується. Є святі домініанти, яких не можна переступати: Вітчизна, мати й батько, совість, честь. Принаймні зараз ми опустилися у розумінні таких аксіом нижче нульової позначки. У деяких цінників викликають сміх слова “совість, честь” — не кажу офіцерська, а просто честь людини і національна гідність. Ми ж так принижуємо свою націю, коли поповнюємо мотлох нецензурщини, опис техніко-тактичних даних у сексі.

про мови, що сіє в серці нинішня ситуація — хоч долю оптимізму чи ні?

— Я безнадійний оптиміст. У нас прекрасні перспективи, і ті, хто намагається звернути молодь на свій рівень, вже програли. У нас прекрасна молодь, ми бачимо це в Українському фонді культури.

У нас є фестиваль “Нові імена України”: з усіх областей прибувають талановиті діти від 6 до 19 років. Джерела не міліють.

Добро завжди було некрикливим, воно не заявляло: “Я — добро!” А зло самою енергетикою створює враження, що його більше. Більше все-таки добра. Думаю, що коли ми наведемо елементарний лад у країні, коли злодії сидітимуть не в парламенті чи у владних структурах, а в тому місці, де мають сидіти, все буде гаразд. Але треба, щоб наш електорат зупинився у своєму падінні: обирає злодія, потім його кляне і знов наступного дня його обирає, бо дають троячку на витрати.

У нас є Конституція, яка надає всі підстави, якщо цей чоловік не тягне партитури, його слід замінити-

На літературно-мистецькому вечорі ушлявлено українського поета Бориса Олійника презентовано видання його вибраних творів у шести томах. До цих віршів звертаються українці різних поколінь, а пісні на поезії Бориса Олійника стали улюбленими в народі. Прикметно, що послідовний у своїй життєвій позиції, він залишився вірним і в літературі саме поетичному слову, не відкладав пера, навіть активно займаючись політичною і громадською діяльністю. На мої запитання цього інтерв'ю я теж одержала відповіді й чесні відповіді.

— Борисе Іллічу, а Ваш “післясмак” того, що сталося з суспільством, та ще після Ваших зусиль, коли Ви добилися прийняття Закону

ти. Ми повинні бути оптимістами, бо стоїмо на своїй землі. Окупанти, які прийшли сюди, які все продають і статки заховають за кордоном, думають, що вони безсмертні. Але мудрі люди кажуть, що за оградку нічого не понесеш.

— Оглядаючи цей відрізок свого творчого шляху, Ви бачили, що в якісь моменти змінювалися, а може, були літературні періоди, які ніби випадали із контексту сутності поета Бориса Олійника?

— Міг би відбитися фразою, що мовляв, “оцінювати іншим”. Але оскільки я “кар'єрний журналіст”, то можу дивитися на себе збоку. Так, я пережив період декоративно-декларативної поезії. Дуже рано почав друкуватися, ще з п'ятого класу, в мене була “набита” рука, а це велика небезпека, коли все можеш заримувати: і вождів, і вчителів. Але, мабуть, у мене була закладена нашим народом якась елементарна самооцінка, що не туди йде діло, бо гониш рядки, а воно все ніби клеїться. Це найнебезпечніше, коли імітація може здаватися справжньою поезією. Ніхто мене не вчив, і вважаю до своєї честі, що сам дійшов цього.

У мене є й публіцистичні вірші. І не вірте тим, хто каже, що “я писав тоді так, бо треба було, я не вірив у те, що писав”. Я вірив, і переважна більшість людей вірила. Ті, хто нині кричить, що він 50 років сидів у партії й мучився, не хотів там перебу-

вати, — сам себе розвінчує. Тобто він жив подвійним життям. Хто дасть гарантію, що така людина зараз не живе подвійним життям?

Не хвалюся, що тримався якоїсь позиції, вважаю, що кожна людина має триматися певної стенової лінії. Я, звичайно, її коригував в міру надходження інформації. Після цього деякі вірші написав би по-іншому. Але переписувати їх не збираюся.

— Ваші поезії вчать школярів і студенти, співають щемливі пісні, як “Пісня про матір”, а для Вас уявлення великої Батьківщини і малої у яких образах зринає?

— Це живе під лівим крилом, воно дається людині, якщо вона не та, хто сповідує принцип “Ubi bene, ibi patria” — де добре, там і вітчизна. Завжди, коли доїжджаєш до рідної хати, щось холодить під грудьми. Хоч мій батько лежить під Харковом із 1943-го, мати теж пішла за вічну межу, та є двоюрідні брати, сестри. У кожної людини є гніздо і поклик гнізда. Так пам'ятаю, що в мене є і мала, й велика Батьківщина, і пам'ятаю Василя Симоненка: “Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину”. Сказано просто, а на віки. Висловлено те, що складає єство людини.

— Прагнення наших молодих літераторів комерціалізувати свою діяльність: як гадаєте, міг би поет у цьому суспільстві жити зі своєї праці?

— У колишньому міг би, якби публікувався. Драматург — тим більше, вони були просто багатіями порівняно з поетами. Прозаїк міг жити спокійно. Зараз — ні. Нині треба самому платити, а не тобі платять. Занежали духовну сферу, вона засмічена.

— Яке Ваше ставлення до системи захисту авторських прав і оподаткування?

— Я ніколи не був сильним у фінансах, але у всіх цивілізованих державах це захищалося досить чітко. Бо творець повинен за щось жити. Ісус Христос сказав: “не хлібом єдиним”, але після того, як п'ятами хлібами нагодував п'ять тисяч.

АМПЛІТУДИ НАШИХ ОСЯЯНЬ

Якогось дня середини осені ранкове місто ніби вознеслося в захмар'я — так запарував туманом Дніпро під сонцем. Мандрівні вогні хмарки зависли над мостами, у відчинені двері вагонів метро запливали тихо, наче аж ніяково, важко осідали холодком: таке, мовляв, трапилося...

І захотілося справді близької присутності небес, і щоб Милосердний погляд нарешті зупинився на пагорбах Києва, пожалів чи напоумив цей люд, де стільки віків мова про булаву та свободу, і кожна безжурна молодість своєю енергією оживляє цю віру, а до осягнення мудрості дозирають лиш поодинокі.

В урочистій задумі, але й на злеті надії звучить фінальна композиція у фільмі Миколи Машенка “Богдан-Зиновій Хмельницький”. Ніби привільна хвиля якоїсь нездоланної енергії попри історичні віхи, якими помережана кожна епоха поразок і перемог, дає розгін до дії, бо еволюція духу мого народу можлива лише завдяки пасіонарним подвигам його небагатьох героїв у кожному поколінні. На дистанції часу ці образи бачаться інакше, та, мабуть, і неможливо відтворити їх достовірно, хіба що музика найближча до істини, бо внутрішні

осяяння і страждання душі зберігають свої амплітуди і в епоху ратая, і підкорювачів космосу. А музика це віддзеркалює тонко і точно.

Тож у фільмі композитор Михайло Чембержі обрав саме цей шлях: разом з акторськими діалогами, гомоном і гуркотом численних батальних сцен озвучити невиказане: високі регістри душі. На це працює весь арсенал мистецьких засобів, яскраво виражений національний характер музики, тонкий психологізм у характеристиці образів головних героїв та їхніх взаємин (тема Богдана й Олени, приїзд дочки гетьмана, сцени полеглих на мосту після бою).

Композитор залишається вірним стилю, який вже визначився у його творчості, — це неоромантизм. І якщо він виразно заявлений заплетеним в оркестровку глибоким звучанням бандури чи смутним вокалізмом, то навіть сучасна стилістика окремих мотивів, як ті, що звучать за гарматною канонадою або передають напругу тиші після бою, увиразнює емоційну райдугу фільму. Це вже прикметна риса М. Чембержі, який має великий досвід композиторської творчості у сфері театральної й кінодраматургії (музика до театральних вистав “Ма-

Феодосій Гуменюк. “Сивий гетьман”

дам Боварі”, “Маленька принцеса”, “Дама-примара”, “Випромінювання батьківства”, “Уявно хворий”). Музика зазвичай не домінує в сюжеті, не відволікає уваги, а лиш увиразнює настрій кожної сцени красою мелодики, багатоманітним спектром звукової палітри.

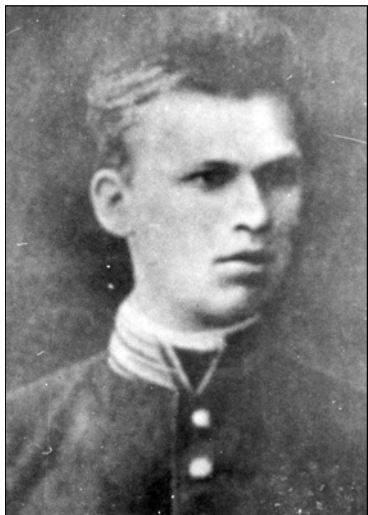
Народний мелос в основі власних творчих пошуків у розкритті теми — такий підхід композитор використав, працюючи над музикою до поезій І. Франка “Зів'яле листя” (2006), до “Кобзаря” Тараса Шевченка “Монолог самоти” (2008), а також до фільму “Богдан-Зиновій

Хмельницький”. Нині, коли народну музику аранжують, іноді змінюючи до невпізнанності у легких жанрах, або ж наближують до академічного стилю, позбавляючи її живої принади — чарівної мелодики, хочеться завдячити Михайлові Чембержі за тонку естетику його творчих рішень у фільмі “Богдан-Зиновій Хмельницький”, де національний характер музики читається у цілісному гармонійному контексті як результат глибокого творчого осмислення історичної теми. Попри витончену делікатну місію, яку він призначив своїм композиціям у цьому фільмі, музика — один з головних героїв, надає глибини і виразності у відтворенні не лише окремих образів, а й історичної епохи загалом.

Може, це ще нас і тримає у цілісності як народ — неперервність традицій у творчості: музичній, художній. В мелодії та слові. Наймодальні студенти Київської дитячої академії мистецтв засвоюють цю істину з уроків свого ректора, який створив для юних музикантів збірку солоспівів (сольфеджіо) “Моя абетка”, цикли п'єс “Музичні картинки”, “Мрії веселкові”, “Ранкові промені”. А ще балет “Данієла” про вічні цінності — любов і творчість, які й возносять нас із земних пагорбів хоч на якийсь час у захмар'я...

Сторінку підготувала
Валентина ДАВИДЕНКО

БАТЬКІВЩИНА ГЕОРГІЯ ВОРОНОГО — ПРИУДАЙСЬКА СІВЕРЩИНА

Георгій Вороний на першому курсі університету. Фото з архіву Г. М. Ситої

Олександр ШОКАЛО,
письменник, головний редактор журналу “Український Світ”

Продовження.
Поч. у ч. 41 за 2008 р.

ДЖЕРЕЛО НАСНАГИ СЕРЦЯ ГЕНІЯ

У центральній частині Приудайської Сіверщини, на південь од Варви, розташоване село Журавка, культурно-господарське відродження якого пов'язане з подвижницькою діяльністю родини Вороних.

Журавку згадано в документах із 1618 року, з 1666 як містечко, а з 1672-го — центр Журавської сотні Прилуцького полку, до якої входили, крім Журавки, села Ладан, Макіївка, Кулишівка, Антонівка. У 1782—1802 роках Журавка входила до Прилуцького повіту, а в 1802—1923 — до Пирятинського. З 1923 року Журавка як волосний центр — у складі Прилуцької округи, а потім як центр сільради — у складі Варвинського району Чернігівської області.

Ще в XVIII ст. в Журавці закоренився знатний козацький рід Вороних. Тут з'явився на світ 16 (28) квітня 1868 р. Георгій — четверта й остання дитина у Феодосія Яковича й Клеопатри Михайлівни Вороних (трое попередніх — Михайло, Надія, Леонід). Після закінчення Прилуцької гімназії (1885) й Петербурзького університету (1889), після захисту магістерської (1894) й докторської (1897) дисертацій Г. Ф. Вороний працював професором Варшавського університету, а за сумісництвом професором Варшавського політехнічного інституту й протягом кількох років був тут першим виборним деканом механічного факультету. 1907 року Г. Ф. Вороного обрали членом-кореспондентом Петербурзької академії наук. За 12 років самовідданої творчої праці на “тернистому полі” науки Георгій Феодосійович Вороний досяг неймовірного в дослідженні проблем, які виходять за межі математики й теорії чисел зокрема, і розкрив широкі перспективи пізнання.

Ще за життя його визнали генієм. Найтаємничіша з наук, “цариця математики” — теорія чисел — стала для генія Вороного провідною зорею. Ще студентом записав у щоденнику: “Сама лише математика, як яскрава зірка, сяє переді мною, на неї всі мої сподівання...” (1889 рік, 6 серпня. Неділя). І він не шкодував для осягнення Істини здоров'я — працював до останнього подиху, помираючи в стражданнях від жовчнокам'яної хвороби. Відійшов Георгій Вороний на найвищому злеті творчого духу в чистому серці та в знесиленні творчою напругою й недугою організму 7 (20) листопада 1908 року в далекій Варшаві. Згідно з заповітом українського вченого, його забальзамоване тіло поховали в рідній Журав-

Уривки з роману-есе “Георгій Вороний. Геній математики з українським серцем”

ці, у спеціально збудованому склепі на громадському кладовищі, що на сільському кутку Кулажин, неподалік родової садиби Вороних.

Тут жили й займалися садівництвом Феодосій Якович та його старший син Михайло. І досі ту місцину, де й сліду не лишилося від колишніх культурних садів, люди називають Садова. Придбав цю землю на узвишші над Удаєм ще дід Георгія Феодосійовича Яків Тарасович Вороний, і вона дісталася у спадок його синові Феодосію. А на захід звідси, теж над Удаєм, на Кулажині, була ще одна ділянка землі Якова Тарасовича, де він за часів свого прасольства тримав худобу. Віддавна цю місцину називали Бурти, і за переказами старожилів та спогадами нащадків Вороних, тут за Гетьманщини, коли Журавка була сотенним містом, розташовувалися порохові склади й ніхто не селився. Коли Георгій Вороний одружився з Ольгою Крицькою, Феодосій Якович відписав йому той дідівський ґрунт. Георгій окультував це місце, поставив одноповерховий, на дві половини дерев'яний будинок на цегляному фундаменті, що мав характерні риси української садиби кінця XIX—початку XX ст.: оригінальну розгалужену систему планування, ліплення на стелях, печі з білого кахлю, розмальованого блакитними ліліями, кухню з сільською піччю, різьблення по дереву на прибудовах, цегляні пілястри по кутах будинку на фасаді. Метрів за 40 на північ од садиби, в заплаві Удаю, Феодосій Якович спланував невелике озерце-копанку, з'єднане з річкою, а від озера насипали п'ятдесятиметрову греблю до купальні на березі Удаю. Між будинком і озерцем та по периметру садиби посадили ряди дерев, а з південного боку, на осонні, заклали сад і оранжерею. Садибу Г. Ф. Вороного ще називали “дачею Георгія Вороного в Буртах”, що зафіксовано, зокрема, на тогочасних фото. Тут народилися всі діти Вороних, і Георгій Феодосійович щоліта приїздив сюди з сім'єю. Вдома він мав особливе творче натхнення — переважно тут створював наукові праці.

З Журавки сім'я Вороних брала з собою до Варшави сільську господиню Федосію Андріївну Солодовник (у заміжжі Пономаренко), яка доглядала за дітьми, варила їсти (про це розповіла мені її онука Ганна Павлівна Цимбал, яка живе на Кулажині, на вулиці Георгія Вороного).

Протягом усього життя Георгій Вороний підтримував тісний зв'язок із рідним селом і з цілою Приудайською Сіверщиною. Джерелом геніальних осяянь світового розуму Вороного було чисте українське серце, яке єднало його з живодайною силою рідної землі. Духовний орієнтир серця був завжди визначальний для Георгія. Як він сам стверджує, “до всього старав-

Від'їзд Г. Ф. Вороного з сім'єю з Журавки до Варшави. Кінець літа 1908 р. Фото з архіву Прилуцького краєзнавчого музею

ся дійти серцем, а не розумом...” Тому про Георгія Феодосійовича лишилася пам'ять як про “правдиву, чуйну і сердечну людину”.

Сердечність, добротворення були й лишилися визначальними в житті всієї родини Вороних. Одна з доньок Георгія Феодосійовича Марія Ворона-Василенко (1900—1984), відбувши десятирічне ув'язнення (з 1945) й заслання на Сахаліні (судимість знято 1960 р.), не зачерствівши серцем від довгих поневірянь, згадувала перед смертю: “Мій дід, батько, його брати і діти — вони були справжні, бо нас у родині вчили ніколи не думати про багатство, — та багатими ми ніколи й не були, — і навіть не про славу, а тільки про славу України”.

У безкорисливій любові до рідної землі — моральна сила справжніх людей, бо вони керуються совістю — внутрішнім моральним законом у власному серці. А чим же керуються безсовісні, заради чого існують?.. Під час колективізації повирубували розкішні сади, вирощені стараннями Вороних, порозтягали, понищили культурні садиби, а вдову Георгія Феодосійовича Ольгу Митрофанівну з найменшою дочкою Оленою й онуками змусили залишити будинок і вибратися з села. Зруйнували склеп, де було поховано забальзамоване тіло Г. Ф. Вороного, й останки поховали в батьківій могилі, що поряд (Феодосій Якович помер через два роки після сина).

Довго на могилі не було жодного знаку. Аж 1953 року силами громади села впорядкували місце поховання, й ще до 1983 року бовваніла на могилі металева пірамідка з п'ятикутною зіркою — типовий знак комуністичного режиму...

Коли навесні 1982-го я побачив те блюзнірство, то обурено спитав місцевих начальників: “Хто лежить у тій могилі — червоноармієць чи вчений зі світовою славою? До Во-

роного приїздитимуть вчені з цілого світу, й що вони побачать, що подумают?..” Невдовзі приїхали до Журавки науковці Інституту математики з Києва, й Г. М. Сита переповіла мені їхню подібну розмову з місцевим начальством... Тільки завдяки керівництву радгоспу “Журавський” прибрали-таки ту злочасну пірамідку й радгоспним коштом у квітні 1983 року встановили гранітну стелу, а на ній викарбували: “видатний російський математик”. Уже стільки років офіційно Україна — не Росія, та ще й досі не спромоглися місцеві “небожителі” (так люди називають тутешню владу) гідно впорядкувати поховання українського генія (стараннями ентузіастів замінено тільки огорожу). Кажуть, нема грошей. А по всьому видно — нема совісті... Оце така “українська незалежність” — незалежність новоявленого холуйського панства від моральності, совісті, людської гідності й залежності запамороченого, знелюдючого, зневоленого люду від тих тимчасових безсовісних звершників. А ще незалежність безликої споживачької маси від творчого духу особистостей. Бо творчі люди створюють захланним незручності: спонукають працювати не для себе, а для Творця, не для власних проминутих потреб, а для безвічного прагнення людської душі жити.

Натхненні творчим духом генії знають про істинний, духовний смисл людського життя й керуються тим знанням. А духовно незрячі не потребують світла істини. Безпросвітна нині доба: поодинокі люди живуть високими прагненнями й творять задля духовного розвитку всіх, а переважна маса існує, як сарана, — для споживання й задоволення власних минутих потреб. Тимчасові людяці все переводять на тлі, на гроші, вони агресивні в своїй ненаситності й патологічному неприйнятті всього, що не дає їм зиску. Тому й не потрібна тимчасовій владі та зневоленому люду пам'ять про генія Вороного, що спонукає до прозріння, пам'ять про подвижників-патріотів — шляхетних господарів Вороних, які всі сили поклали заради культурного розвитку односельців і співгромадян. Такі наслідки спустошливих

колективізації й Голодомору — вигублення справедливих і справжніх людей, витравлення громадянської волі... Бо справедливі, справжні, вольові люди не бажали брати участі в марксистському експерименті, не хотіли бути позиточним матеріалом для паразитарної більшовицької держави, не давались, аби їх зав'язали в мішку, як картоплю й робили з ними що схочуть (поширена серед соціальних паразитів теза Марксової доктрини), а подавали приклад людської гідності, честі й громадянської волі іншим. Отут і відповідь нащадкам родини Вороних, які запитують: “За що нас нищили?”

“Ворони були трудолюбиві люди”, — згадували знаючі старожили. Вся родина працювала, не покладаючи рук, і не лише для себе, а й для всього села. А яку надлюдську інтелектуальну роботу виконував учений, творячи геніальні відкриття для всього людства! До того ж, на його утриманні було шестеро своїх дітей і семеро сестриних, яка рано овдовіла. Та досі в Журавці є ті, кому не дають спокою “іменія панів Вороних”... А “іменій”

Марія Юрївна Василенко (Ворона) під своїм дубом. Журавка, 20 травня 1970 р. Фото з архіву Г. М. Ситої

і не було. Ось офіційний документ — посвідчення, видане Ректором Імператорського Варшавського Університету 5 листопада 1910 року вдові Г. Ф. Вороного О. М. Вороній про чоловікові статки (для подання в навчальні заклади для вступу дітей): “По происхождению сын чиновника, уроженец Полтавской губернии. Имения ни родовой, ни благоприобретенного ни он, ни его жена не имели...”

З культурної садиби Георгія Вороного віцїли тільки будинок, де розмістили початкові класи Журавської школи, дуб біля нього, що його посадив Георгій Феодосійович 7 (20) травня 1900 року на честь народження донечки Марії, поодинокі залишки тих рядів дерев, які росли довкола садиби, та ще озерце-копанка...

1946 року після тривалої розлуки приїздив до рідної домівки в Журавку син Г. Ф. Вороного Юрій Юрійович (Георгій Георгійович) — він народився тут 9 (22) серпня 1895 року.

А 1970-го після ув'язнення й заслання приїздила в Журавку дочка Г. Ф. Вороного Марія Юрївна.

Далі буде.

Ю. Ю. (Г. Г.) Вороний (ліворуч) біля батьківської хати в Журавці. 1946 р. Фото з архіву Г. Ю. Вороної

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕРЕДПЛАТА-2009

Дорогі читачі!
Розпочалася передплата на Всеукраїнський просвітнянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2009 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 45 грн 89 коп.;
на півроку — 23 грн 42 коп.;
на 3 місяці — 12 грн 36 коп.;
на 1 місяць — 4 грн 27 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пере-свідчилися, що на його шпальтах — актуальні публікації на мовну тематику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв'ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, вирає всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

АНОНС

НА СТРУНАХ ОСЕНІ

Седнівські молодіці

На

На “гору високою” повернувся Леонід Глібов

Почесні гості Седнівського свята

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Святослав МІЗЕРНЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301242
Наклад — 25000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

Андрій ЛОЗОВИЙ

Судова криза — аморальне й контрдемократичне явище, що ганьбить Україну, не дає її громадянинові відчуття себе юридично захищеним. Це провина всього суспільства, що воно не спромоглося після розпаду антигуманної радянської влади проконтролювати формування справжнього арбітражу, де закон має імунітет до корупції, політичного визиску, тиску влади, хоч би хто асоціювався з нею. Як тут не згадати Оруела: “Всі свині рівні, але деякі свині рівніші за інших”. Така мораль нинішніх судів майже у всіх питаннях: довести, хто з “рівних” “рівніший” за інших.

Ось передумова чудасії, що відбувається нині, коли політичне життя перемістилося з зали засідань Верховної Ради до кабінетів суддів. Долю чергових позачергових виборів в Україні вже традиційно вирішують у судах. Саме вони 2004 року дали “добро” на обрання Президента й складу парламенту.

Оскарження президентських указів щодо минулого розпуску парламенту в Конституційному Суді виявилось недоведеним. Тому цього разу боротьба за вибори перемістилась у суди районні. Однак, якщо 2004 року Верховний Суд України прийняв політичне рішення під впливом насамперед народу, що мерз на Майдані, а також світової демократичної громадськості, то зараз лише вузьке коло політичних лідерів намагається вплинути на суди. А народ?.. А його ніхто не питає...

Позапарламентські рухи з потужною позапарламентською підтримкою, ясна річ, воліють, щоб вибори відбулися. Але вони, як і комуністи з литвинівцями, у цій ситуації — поза грою, оскільки не мають реальних важелів впливу на суди. Регіонали вдають, що вони, мовляв, — теж осторонь, хоч з усіх сил сприяють якомога швидшим позаплановим виборам. Тож основні судові баталії з їхнім публічним відображенням у численних коментарях для засобів масової інформації відбуваються між конкурентами за постпомаранчевий електорат, радше сказати, за його основну частину.

Попри обіцянку оскаржити указ Президента в Конституційному Суді, дану у вівторок, у четвер Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко передумала. Вона оголосила, що цього не робитиме: “На жаль, ми не розраховуємо на об'єктивні рішення Конституційного Суду. Навіщо витрачати час, щоб зайвий раз отримати спільне рішення Ющенка і Януковича про похід на дострокові вибори?” — дивувалася Тимошенко, яка торік вимагала від Партії регіонів протилежного — оскаржувати дострокові вибори лише в КС.

СУДОВІ БАТАЛІЇ

“І бачив я місце для суду під сонцем, а там одне беззаконня” — пише біблійний пророк Еклезіаст. А в Україні як?

Нині у різних судах дискусія між правниками відбувається не про те, що важливіше у певній справі: дух закону чи його буква... Натомість судді переважно сперечаються, пропозиція якої партії їм вигідніша, даруйте, більше відповідає “ідеалам верховенства права”.

Але Прем'єр вступила в суперечку сама із собою (характерна риса всіх українських політиків). У квітні Конституційний Суд відмовився розглядати подання гаранта Конституції про недопуск Андрія Портнова на посаду голови Фонду держмайна. Тоді об'єктивність КС не викликала жодних сумнівів. Недавні події висвітлювали методику, яку застосовують Ющенко й Тимошенко.

Є дві ключові ланки, контроль над якими може заблокувати, або, навпаки, зрушити з місця проведення дострокових виборів, — це Окружний адміністративний суд Києва і Печерський районний суд. Щоб отримати владу над цими установами, Ющенко обрав тактику відкидання людей у мантиях з посади. Отже, поперше, Віктор Андрійович зняв з посади суддю Окружного адміністративного суду Києва Келеберду, який ухвалою зупинив дострокові вибори. Як відомо, ухвала — це не рішення по суті, а захід для забезпечення позову. Але в українських реаліях, заснованих, на жаль, на рейдерській практиці, ухвала заміняє остаточний вердикт. Просто звіль-

нити Келеберду Президент не міг, оскільки для цього потрібно рішення Вищої ради юстиції. Тому, щоб відіграти ситуацію назад, Ющенко вдався до сумнівного з правової точки зору кроку: він скасував указ про призначення Келеберди суддею. По-друге, указом Ющенко розкрузив Окружний адміністративний суд Києва, якого він не контролює та який може ставити “підніжки” на шляху до виборів.

Президент розформував цей суд незаконно — без візи Прем'єр-міністра, як вимагає Конституція, й без подання глави Верховного Суду, як прописано в законі про судоустрій. По-третє, Ющенко указом усунув з посади голову Печерського райсуду Отрош, лояльну до Тимошенко. Це може зробити лише Рада суддів, тож Ющенко за знайомою схемою просто скасував указ про призначення Отрош. Контроль над Печерським райсудом потрібен Блокові Юлії Тимошенко, бо суд, імовірно, зупинитиме порушені проти “своїх” людей кримінальні справи, якщо вони будуть. Тобто маючи в руках печатку Печерського райсуду,

можна ламати весь контртимощенківський апарат, якщо він діятиме у випадку загострення конфронтації між Президентом й очільницею Кабміну, хоч їхній спільний електорат, згідно з висновками соціологів, хоче протилежного. Зокрема, цей суд уже заборонив проводити слідчі дії проти судді Келеберди. Отож для того, щоб заблокувати вибори, Тимошенко потрібен замкнений цикл рішень двох судів — Окружного адміністративного й Печерського районного. Зараз Тимошенко домоглася мети — за всіма ознаками, вона зберігає контроль над цими установами. Так, депутати від БЮТ зупинили дію указу Ющенка про перформатування Окружного адміністративного суду Києва. Цю ухвалу виніс Окружний суд Київської області, який, за іронією долі, розташований у тій самій будівлі, що й офіс Блоку Юлії Тимошенко. Після того, як Окружний адмінсуд Києва відновив легітимність, він скасував ще одне рішення Ющенка — про усунення Інни Отрош з керівництва Печерського райсуду. Тож у судових баталіях поки що найдієвіший гравець — Юлія Тимошенко, що вже виграла цілу низку тактичних “юридичних битв”.

“Суд настане. Заговорять і Дніпро, і гори...” — писав Тарас Шевченко. Про те, що відбувається в українських судах, говорить весь світ, зазвичай з іронією. Нам прикро. Якщо “політична холодна війна” у судах, яка провокує поглиблення загальної кризи арбітражу, найближчим часом не закінчиться, то, певно, про це заговорять “і Дніпро, і гори”.

ТОЖ КОЛИ МИ ПОЦІЛИЛИ У «МОЛОКО»?

Відкритий лист Президентові України Віктору Ющенку

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу!

Рік тому, не вельми гідно (як саме — окрема розмова) було звільнено з посади генерального директора Національного заповідника “Хортиця” К. Сушка. Так віддячила наша держава знаному дослідникові й багаторічному оборонцеві священного острова, талановитому письменникові за те, що завдяки його зусиллям лише за два роки для розвитку заповідника зроблено більше, ніж за всі 40 літ його драматичного існування. Зокрема (називаємо лише найголовніші зі здобутків): отримано Державний акт на право постійного користування всією землею Хортиці та прилеглих островів; зведено (на благодійницькі кошти!) історико-культурний комплекс “Запорозька Січ”; відремонтовано адмінібудинок і приміщення Музею історії запорозького козацтва; розпочато берегоукріплювальні роботи; у кілька разів розширено туристичну інфраструктуру (створено три нові меморіально-туристичні комплекси); налагоджено охорону острова шляхом створення потужного підрозділу інспекторів служби режиму; випущено близько 20 різновидів друкованої продукції (книжки, фотоальбом, буклети, проспекти, набори поштівки).

Невипадково К. Сушка нагороджено Грамотою Верховної Ради України, де сказано: “За заслуги перед українським народом”, а Ви, Вікторе Андрійовичу, перебуваючи 4 червня 2005 року в Запоріжжі, про нового тоді керівника одного з найважливіших культурологічних осередків нашої Вітчизни сказали: “Призначенням Костянтина Сушка гендиректором Хортицького заповідника ми влучили в десятку”.

Дивлячись на те, до якого стану доведено цей заповідник за 12 останніх місяців, вважаємо своїм громадянським обов'язком запитати: “Куди було поцілено зміненням із посади К. Сушка і призначенням натомість людини, за керів-

ництва якої не те що зупинено розвиток власне заповідника, а вчиняються дії, які можна прямо розцінювати як ліквідацію набутків попередника?” Зокрема звертаємо увагу на те, що на Хортиці припинено облаштування території, що має бути головним у такому заповіднику як Хортицький (уся територія, зокрема й туристичні об'єкти, заросла бур'янами, не здійснюється процес виведення землі із сільськогосподарського обігу, відновлено автомобільну експансію на всьому острові); занедбано туристичні об'єкти, пам'ятники і пам'ятні знаки, що репрезентують давню і правдиву українську історію; висаджено рослину, яка не властива споконвічній флорі острова; не проводять таксацію диких тварин; зупинено процес реакліматизації диких тварин; не оновлюють щитів з написами; урізають у правах працівників служби режиму, що призвело до ескалації браконьєрства, особливо у плавнях острова; не перепоховано останків двох воїнів періоду Другої світової війни; зупинено випуск друкованої продукції; “Кінний театр”, приватна структура, яка перебуває на Хортиці, незаконно розширює свою територію і здійснює її несанкціоновану забудову; приватний туристичний об'єкт “Козацьке подвір'я” незаконно розширює свою територію, спорудивши так званий оглядовий майданчик на схилі Старого Дніпра; територією острова бігає табун коней (до 30 голів), витоптуючи степові осередки, що відновлюються, створюючи небезпеку для відпочивальників та руйнуючи могили на кладовищі; замість того, щоб зміцнювати заповідну сутність острова, виношують плани перерозподілу хортицької землі шляхом виділення так званих господарських зон; до складу наглядових структур за розвідкою заповідника увійшли небідні особи, які переслідують власні, *прихвятизаторські*, інтереси щодо використання острова і які фактично нині управляють заповідником.

Громадськість неодноразово звертала увагу на ці та інші моменти у сучасному “розвитку” заповідника, проте реакції жодної. Тож запитуємо у Вас, пане Прези-

денте, позаяк Хортицю, як відомо, облаштовують під Вашим патронатом: так званий новітній підхід до розвитку заповідника, що фактично означає його руйнування — результат недолугого керівництва нового очільника осередку цілієспрямована **новітня** державна політика? Ставимо питання так гостро, бо не можемо спокійно дивитися на несподіваний занепад національної святині на 18-му році незалежності, особливо враховуючи те, що нещодавно на Хортиці побували міністр культури і туризму України, голова Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності, заступник голови Державної служби з питань національної культурної спадщини, інші високопосадовці, зрештою, легендарний острів 15 жовтня цього року відвідали Ви, вельмишановний пане Президенте! Склалася дивна ситуація: один за одним на Хортицю їдуть високопосадовці, усе бачать (чи не бачать?), а становище у заповіднику дедалі погіршується. То, може, це курс на заплановане знищення перлини Дніпра?

З повагою
професор, доктор філологічних наук, завкафедри загального і слов'янського мовознавства ЗНУ
В. Чабаненко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ЗНУ, голова Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка
Т. Шевченко, народна артистка України, актриса театру ім. В. Магара, голова Запорізького обласного осередку товариства “Меморіал” ім. В. Стуса
Т. Мірошніченко, народний артист України, актор театру ім. В. Магара
О. Гапон, заступник голови Запорізької крайової організації Народного руху України
М. Калиняк, голова Запорізького обласного проводу Конгресу Українських Націоналістів
В. Тимчина, віце-президент асоціації “Захистимо Хортицю”
С. Щербина

НОВИНИ УСІМ

ВЕЛИКИЙ КОБЗАР ПОСТАНЕ У ГРЕЦІЇ

4 листопада Президент України відкриватиме в Афінах пам'ятник Т. Шевченку. Це робота відомого українського скульптора професора Львівської академії мистецтв Володимира Одрехівського й архітектора Михайла Федика. Постамент під погруддя виготовляють у Греції на кошти мерії району Зографу за сприяння мера Іоаніса Казакоса. Пам'ятник стоятиме в парку Гуді в районі Зографу, де прокладено рукотворну річку, над якою росте кілька верб.

Під час відкриття пам'ятника посадять калину й оливу. В церемонії візьмуть участь президенти двох країн Віктор Ющенко та Карлос Папуліас. Українські мелодії виконуватиме оркестр “Віртуози Львова” під керівництвом Сергія Бурка. Ініціаторами спорудження погруддя виступили українська громада Греції та благодійний фонд “Парфенон” зі Львова. Це буде 47-й пам'ятник Кобзареві за кордоном.

РАЗОМ У ЄВРОПУ!

З 12 до 24 жовтня 2008 року за підтримки Міністерства культури і туризму України українські митці й науковці брали участь у культурологічній акції для українських громад країн Західної Європи “Єврокараван—2008. Разом у Європу”. Митці й науковці з України зустрілися з керівниками українських громад та українських неурядових організацій, представниками місцевої влади, парламенту. Відбулася конференція “Роль об'єднання української діаспори у взаємодії з державними та релігійними організаціями”.

У “круглому столі” взяла участь делегація “Єврокараван—2008” з України: Дмитро Павличко, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради, Герой України; Євген Чолій, президент Світового Конгресу Українців; Ярослава Хартяні, президент Європейського Конгресу Українців; Іван Драч, голова Товариства “Україна-Світ”, член Президії Української Всесвітньої Координаційної Ради, Герой України; Михайло Ратушний, заступник голови Української Всесвітньої Координаційної Ради; Микола Жулинський, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, член Президії УВКР; Ольга Кобець, голова Товариств ім. О. Теліги, член Президії УВКР; Лідія Кононко, голова Секретаріату УВКР; Алла Кендзера, заступник голови Секретаріату Товариства “Україна-Світ”, директор Всесвітнього фестивалю “Український спів у світ”; Павло Мовчан, депутат Верховної Ради України, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка; Іван Заєць, народний депутат України.

Підготував
Олександр КАРПЕНКО

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

10 березня 1859 р. у культурному житті Санкт-Петербурга відбулася помітна подія: в розкішному ресторані Дюссо письменники влаштували обід на честь актора О. Мартинова. Поміж майстрів пера байдужі офіціанти могли бачити Л. Толстого, І. Тургенева, І. Гончарова, М. Чернишевського, М. Некрасова, О. Островського, М. Добролюбова... За багатим столом поруч сиділо двоє українців, колишніх кріпаків, — люди, в цьому товаристві знає: Тарас Шевченко й Олександр Микитенко (Нікітенко). Один — поет, художник і відставний солдат — битий, але не скорений; інший — професор, академік і цензор (у найближчій перспективі дійсний таємний радник, цивільний генерал). У щоденнику Нікітенко записав: “Усі літератори прийняли мене радісно, побратськи. Багато з них висловлювали задоволення з приводу мого нового призначення. Це було мені приємно...” Наступного дня відбулася його аудієнція в Олександра II: написав новий цензорський статут і, за пропозицією царя, став членом Комітету в справах друку. “Так, я примірю Комітет із літературою і з громадською думкою”, — такими були останні слова, записані в щоденник 10 березня. Нічого з того не вийшло, і невдовзі Нікітенко сам кепкував зі свого ентузіазму.

КРІПАК

Достеменно знаємо все про О. В. Нікітенка (1805—1877) завдяки його нотаткам “Моя повість про самого себе” і щоденникам, які вийшли друком 1893 року (три томи обсягом майже 1600 сторінок).

Народився майбутній професор і генерал у Воронежській губернії, в слободі Олексіївка; мешкали там українці, “яких російська політика зробила кріпаками. Вони не очікували цього”, обживаючи землі за Доном “для охорони кордонів від вторгнення татар”. Як пише Нікітенко, в середовищі його земляків, особливо на хуторах, що зусібіч обсіли слободу, панувала гомерівська простота звичаїв: доброта, чесність і гостинність. “Злодієство, обман, московська удаль, шахрайство були речами нечуваними. Слово “москаль” було лайкою”. Але траплялися такі, хто “виродився або, як їх глузливо називали, *перевертки* (курсив О. Нікітенка — В. В.), що встигли перейняти від москалів лише вади”.

Батько Нікітенка тривалий час співав у кріпацькій капелі графа Шереметьєва; навчився грамоти, що стало йому в пригоді, коли втратив голос: юнака влаштували на канцелярську службу. Весь вік поневірявся через те, що начебто вибився в люди, але серед тих, до кого прибився, рівним не став: кріпак і в конторі кріпак. Зрештою отримав дозвіл на вчителювання у власній школі: “Малоросіяни виявляли набагато більше нахилів до навчання, ніж великороси, і не дивно, якщо Малоросія була до приєднання до Росії освіченіша, ніж зараз”.

Малий Сашко спочатку навчався у батьковій школі (і читав усі книжки з домашньої бібліотеки), а потім вирушив здобувати освіту аж у Вороніж. Був розумний і старанний, мав хорошу пам’ять, багато читав і навіть почав писати вірші. Першим учнем у класі закінчив училище, але в гімназії кріпаків не приймали. Чотирнадцятирічним Нікітенко став домашнім учителем у багатих міщан; деякі учні були ледь молодші за вчителя, та дарма: батько хворів, і синові заробітки часом ставали єдиним доходом родини.

Через кілька років на талановитого юнака звернув увагу командир драгунської дивізії генерал Юзефович, ветеран війни 1812-го. Не полишаючи роботи домашнього вчителя в родині бравого вояка, Нікітенко став його бібліотекарем, літописцем і, зрештою, генерал дав йому початок свого твору “О славе и величии России”, звелівши дописувати його. Робота закипіла.

Випадковості часом хочуть щось нам сказати: на Слобожанщину до генерала завітав із Москви його небіж М. Юзефович — той, що обіймаючи посаду помічника попечителя Київського навчального округу, 1847 року відіграв роль провокатора в справі викриття Кирило-Мефодіївського товариства. Нікітенко: “Наша дружба з ним зав’язалася з першої зустрічі й дедалі тіснішою ставала. Нас една-ла спільність смаків і схожість розуму”.

Невдовзі відбулося кілька доленосних подій: генерал збожеволів; юнак, втратив-

ши заробіток, організував (за прикладом покійного батька) власну школу. Мріяв про подальшу освіту, але залишався кріпаком і знав свої “пределы”; шукав нового “поприща”. Наприкінці 1822 року Нікітенко став секретарем Біблійного товариства в заштатному Острогозьку, а в січні 1824-го виголосив на його зібранні промову “О высоком значении истин, открытых нам Евангелием”. Текст промови надіслали до Петербурга, у міністерство духовних справ і народної освіти. Юнака запросили на аудієнцію до князя Голіцина, міністра. Граф Шереметьєв, власник талановитої кріпацької душі, мусив узяти на себе видатки на таке відрядження. Він не здогадувався про це, бо дрібницями опікувалася контора. “Директор Воронеж-

кої гімназії, що колись не пустив мене на поріг свого дому, дізнавшись, що мене викликав міністр, поспішив з’явитися до мене, засвідчити своє шанування й просити не забувати його серед почестей і задоволень, які очікують на мене в столиці”. Це епізод для Гоголівського “Ревізора”, на той час ще не написаного.

Те, що було далі, нагадує сценарій динамічного фільму. З’ясувалося, що князь Голіцин за кілька тижнів устиг “перекваліфікуватися” й, очоливши поштовий департамент, формально вже не був причетним до справ Біблійного товариства. Важко було потрапити до його кабінету, але пощастило, і “старий у простому сюртуці” написав графу Шереметьєву лист. Той “молодий кавалергардський поручик” і слухати про розкріпачення не хотів. Князь Голіцин сам їздив до цього жевжика — марно. Нікітенко у відчаї згадав, що має листи від голови острогозького Біблійного товариства до його петербурзького родича. Цим родичем був Кіндрат Рилєєв, майбутній декабрист, один із п’яťох страчених. До справи долучилися князь Євген Оболенський (довівся каторга) й Олександр Муравйов (вісім років каторги). Це були люди з того кола, в якому обертався Шереметьєв, і поручик не витримав облоги. Приїхавши до Петербурга в травні, Нікітенко у жовтні отримав відпустку. “Я відмовляюся говорити про те, що пережив і відчував у ці перші хвилини.” Князь Голіцин клопотався, щоб майбутнього професора прийняли до університету без гімназійного атестата. Испити для його отримання Нікітенко складав протягом першого року навчання.

Чи ви, пані та панове, щось знаєте про нашу землячку Ганю Півторацьку? А про Анну Керн, про Пушкіна і “чудное мгновенье”? Панночка Півторацька, ставши генеральшею Керн, не перестала помічати інших чоловіків, що спричинилося до фактичного розриву шлюбних стосунків. “Відтоді вона живе в Петербурзі дуже усамітнено”, — пише Нікітенко. Ви вгадали: студент (звісно, випадково) зустрівся з красунею й закохався, а вона бавилася ним, як кицька мишкою: “Заходжу. На мене дивляться дуже холодно. Учорашнього ніби й не було. Ганна Петрівна в захваті від приїзду поета О. С. Пушкіна, з яким вона давно дружить”. Здогадавшись, наскільки міцна їхня дружба, Нікітенко приборкав свої почуття, та лишилося головне — знайомство з Пушкіним, перше в безкомуністичній низці знайомств із літераторами Росії.

ЦЕНЗОР

У лютому 1828 року Нікітенко одержав диплом про закінчення Петербурзького університету. В грудні того самого року він читав лекції в приватному пансіоні, а з весни 1829-го розпочав професорську діяльність у своїй альма матер — спочатку як викладач права, потім політекономії, а ще пізніше — очолив кафедру російської словесності. Водночас викладав в інших престижних навчальних закладах.

Ще в студентські роки Нікітенко, змушений заробляти на життя, став секретарем попечителя Петербурзького навчального округу К. Бороздіна і випадково на його позицію долучився до роботи над удосконаленням цензурного статуту. “Ця моя перша законодавча робота спрямована на поширення просвітництва й обмеження прав російських громадян на самостійне духовне життя”. Гарно...

У міністерстві освіти вперше почули прізвище молодого фахівця. І запам’ятали, а його “мобілізація” на почесну (відповідальну, ризиковану) цензорську роботу стала лише справою часу. Пушкін, Крилов, Гоголь й інші автори раділи чи побивалися, читаючи

ЩОДЕННИК ЙОГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА

Ми від предків наших успадкували багато рабського страху перед владою. Тавро, яке мають на собі наші звичаї й дух, довго не виблякне... Готуючись до історичної ролі, Росія мусить сповіддю і каяттям очиститися від своєї моральної, громадської та політичної мерзоти, а вже тоді долучитися до вищої цивілізації.

О. В. Нікітенко, з щоденника (1872)

цензорські висновки Нікітенка. Траплялося, на якийсь час ставав редактором газети чи журналу і сам потерпав від цензорської сваволі. Багато писав, але завжди знаходив межі дозволеного, і жодна його стаття не повернулася в стіл. Попри все, головною для себе вважав роботу в університеті, завдяки їй став академіком — не найгіршим у Росії.

Викладав, читав, писав, слухав, чув, дивився, бачив... Нотував у щоденнику те, що думав про країну, в якій жив і день при дні набирав фахового авторитету. Стислий виклад засвідчує профіль його роздумів; до кожної теми повертався багато разів. Читаймо разом: “Даремно наші ультрарусофіли так повстають проти Заходу. Народи Західних країн багато страждали, і насамперед тому, що прагнули і діяли. Ми страждали пасивно, тому нічого й не зробили. Народ занурений в глибоке варварство, інтелігенція розбещена й зіпсована...”

Ситуація в суспільстві вкрай незадовільна. Влада день при дні втрачає авторитет. Чиновник у Росії — жадлива персона. Що попереду — невідомо, а досі він був природним і найстрашнішим ворогом народного добробуту.

Чи й справді народ наш приречений завжди бовтатися в стоячому болоті? Які короткозорі наші державці! Бездарні, не здатні на жодну світлу, широку думку, на жодне шляхетне зусилля волі.

В облаштуванні наших казенних закладів зовні все чисто, порядно, бездоганно, але того, для чого їх створено, не досягають. Якщо це лікарня, то хворих лікують погано. Якщо це школа, то в ній ніхто не турбується про виховання.

Європі загрожує загальна морально-соціальна революція. І не в тому річ, щоб їй протистояти, але треба знайти можливості для пом’якшення крайніх тенденцій, до яких схильна кожна революція, і зробити її не такою згубною, прийнятнішою для людей.

Не перестаю говорити, як однаково не-нависні мені й екзальтовані божевільні прагнення наших прогресистів та революціонерів, і заціпеніння тих бюрократичних холопів, яким байдужі громадські вдосконалення, бо вони справно отримують свої жалування, чини, ордени, оренди.

Цивілізація спричиняє всебічній і повний розвиток людини, буяння її пристрастей. Саме тому дух мусить мати найбільшу здатність до стримування на вищих цивілізаційних рівнях.

Цар дуже неприхильний до літератури. Усі шляхетні, розумні й справедливі спроби

її захисту не вплинули на його настрої, упереджені через дії ревнителів німоти й бездумності. Найгірше те, що влада може остаточно втратити зв’язок з освіченою часткою суспільства”.

Окремо варто сказати про відгук Нікітенка на законодавчі вибрики міністра Валуєва, які, зокрема, українську мову проголошували такою, що не існує, і забороняли: “Вишли нові закони про друк. Їх можна спрavedливо назвати *Валуєвськими* (курсив Нікітенка. — В. В.). Літературу нашу чекає лиха доля. Валуєв прибрав її до своїх рук. Гіршого розпорядника не може бути”.

Крім світоглядно-соціальної, щоденники мають і неабияку фактографічну цінність. Їх не академічне видання чекає своєї черги. Парадоксально: “ранній” Нікітенко, здивований, стурбований і зрештою обурений ди-кою “расейщиною”, тихенько пише про неї так, як уголос кричав “пізній” Гоголь (хоробрий від божевільня чи божевільний від хороборості), але слобожанський малорос тримає дистанцію від полтавського і навіть у щоденнику не хоче зронити на його адресу добро-го слова. “Істинна людяність у тому, щоб у кожній людині поважати її особливості”, —

слушно пише Нікітенко 1854 року. Гоголь “особливий” надмірно, і це позбавляло багатьох аршина, яким його можна зміряти. А ті, що знайшли міру, мабуть, починали ревнувати. У щоденнику (квітень 1832 р.) читаємо: “У серці й почуттях *ми, росіяни*, багатші за всі інші європейські народи”.

Був на вечері в Гоголя-Яновського, автора дуже приємних, *особливо для малоросіян*на, “Повістей пасічника Рудого Панька” (курсив мій — В. В.). Тож відчайте різницю: “ми”, тобто “я”, росіяни, а він — малорос.

Великодержавне середовище псує, і невдовзі вже сам Гоголь принаймні половину своєї душі переадресував у Москву. Запис у щоденнику, датований лютим 1835-го, — суміш об’єктивних спостережень і суб’єктивних оцінок, частково співчутливих, а частково зверхніх: “...там, де він переходить від матеріального життя до ідеального, він стає надутим і педантичним, або розпливається в дитячих захопленнях. Тоді й стиль його стає заплутаним, пустоцвітним і пустодзвонним. Та сама суміш малоросійського гумору й матеріальності з пихатістю існує в його характері. Але він цього не помічає, націлюється просто в гени”.

Це смішне, надуте дитяче самолюбство, між тим, риса характеру не лише Гоголя...

Квітень 1836-го; “Ревізор” — “комедія наробила багато шуму”. Цар був на прем’єрі, аплодував, сміявся і звелів усім міністрам іти в театр. Нікітенко після вистави зустрічався з Гоголем: той тримався як велетень, в якому нуртує ображене самолюбство. “Зрештою, Гоголь справді зробив важливе діло”. Далі в тексті йде фантазмагоричний епізод, що не має стосунку до творчості Миколи Васильовича, але “діагностичний” для Гоголівської Росії. Чиновник П. убив статського радника А., коли той вийшов із церкви після вінчання. Причина вбивства — статський радник звабив і кинув сестру чиновника. “П. засудив за двадцять чотири години військовий суд”. Увага! “Міністр народної освіти наклав ембарго на всі французькі романи, особливо Дюма, вважаючи їх винними у вбивстві А.”

У цьому, як і в інших випадках, Нікітенко не коментує події, але він досить вправно володіє пером, щоб висловити іронію: “Адже довів М., що книжка “Природне право”, надрукована російською, викликала революцію в Європі”.

А заборонний “валуєвський” маразм міцнішає — і ось уже Нікітенко, обережний і досвідчений цензор, за якийсь недогляд від-

буває покарання на гауптвахті — щоправда, зі своїми харчами і навіть ліжком.

У грудні 1842 року Нікітенко пише, що на дозволені ним до друку твори Гоголя “Шинель”, “Одруження”, “Роз’їзд із театру” та деякі інші через його арешт оголошено заборону, і друкарні припинили роботу над ними. “Цензори бояться загинути за нікчемний рядок.

Не можна не перейнятися глибокою відразою до такого порядку, але треба пам’ятати, що життя підноситься лише жертвами”. Схоже, що наш земляк трохи пишається своїм оперетковим арештом, проте в реальній цензорській практиці дедалі більше воліє ходити на короткому повідку.

У травні 1847 року Нікітенко дуже стримано відгукується на події в Києві, пов’язані з Кирило-Мефодіївським товариством й арештом Шевченка, Костомарова та ін. “Конфедеративний союз усіх слов’ян у Європі на демократичних засадах”, — так формулює він програму київських братчиків, — не викликає у щоденнику ні схвалення, ні осуду. Проте Нікітенко, не сказавши жодного глузливого слова, бере на клпни офіційний відгук на київські арешти. На засіданні університету читали припис міністра, складений “за височайшою волею”, в якому пояснюється, “як слід розуміти нам нашу народність”, і, головне, “що таке слов’янство відносно Росії”. Отже, бавиться словами пан професор, народність наша “полягає в безмежній відданості й послуху самодержавству”, а західне слов’янство не повинне викликати жодного співчуття: “Ми урочисто його зрікаємося”, бо воно “не вміло нічого створити і тепер закінчило своє історичне існування”. Тож, іронічно резюмує Нікітенко, професура мусить розвивати “нашу народність не інакше, як за велінням уряду”. Шкода, що здобуваючи чини й ордени, наш земляк почав забувати власні слова...

Повертаючись до розмови про Гоголя, згадаємо датований січнем 1852 р. відгук Нікітенка на смерть письменника: “ще одна гірка втрата”, і втрата велика, бо Гоголь розбудив у суспільстві “багато ідей самопізнання”. Парадоксально, але далі йде оригінальна оцінка ролі Миколи Васильовича в “нашому розумовому житті”: він був однією з опор “партії післяпетровської Росії”. Жодного слова про неймовірний (геніально-божевільний) літературний хист Гоголя. Це не несподіванка, бо резонансський і дидактичний стиль Нікітенка засвідчує відмінність його естетичних уподобань.

ЯНИЧАР

Новий 1863 рік. Нікітенко має запрошення на бал у Зимовому палаці. “Государ ходив усіма залами і з деким розмовляв. Усе було чинно. Але коли пішли до вечері, то біля входу в зали, де накрито столи, піднялася страшна метушня, штовханина й тиснява. Можна подумати, що всі ці зореносці тримали жорсткий піст — із такою нестримною жадобю поспішали вони”.

У середині січня надійшла депеша про повстання в Польщі. “Яка мерзота: убивати солдатів, уночі, беззбройних — сплячих! Ми, здається, нерозумно поводитимось в цьому повстанні. Ми розкидали війська на величезній території невеликими загонами, як удома, забувши, що ми гірше, ніж на землі супротивника — на землі домашніх ворогів”. Нікітенко подумки топчеться довкола “польського питання”, начебто відходить убик і в звичній манері нотує в щоденнику прізвиська, події, сентенції... Одна з них — так йому здається — не просто віддзеркалює суспільні настрої, пов’язані з інформацією про повстання, а вказує на їхні витoki: “Росія не витримує праці, порядку і своєї величі”.

Уже лютий. Гого написав зворушливе звернення до повсталіх поляків. “Що ж робити, як не збурювати суспільство проти цього пишмовного торохтія...” Нікітенка дивує те, що він називає ненавистю європейської преси до Росії та радість на Заході, “бачачи непокору в ній”.

Скільки живу (а нині я старший, ніж тоді був наш земляк), завжди чітко відчував, що СРСР чи Росію “там” не люблять. Пан професор жахається: “У справах польських нам загрожує втручання Європи. А що їм зробила Росія? Боже мій, з такими державними людьми, якими ми тепер багаті, немудра річ “пасть России”.

Польське повстання, читаємо в щоденнику, — революційне й соціалістичне. Це — вирок, бо так Нікітенкові зручність формулю-

вати свій присуд полякам: “Скільки тут брехні й безумства!” Вони — про свободу й незалежність, а він про те, що керівники повстання — апостоли “нової релігії без віри”.

1 квітня 1863 р. — маніфест, височайша амністія повсталі, але вони, невдячні, не складають зброї. Петербург вибухає патріотизмом. Біля Зимового палацу величезна маніфестація. Цар і цариця виходять на балкон. Під час концерту на користь інвалідів чотири рази поспіль виконують гімн “Боже, царя храни!” Але Нікітенко журиться: Росія погано озброєна, бракує талановитих генералів, фінанси в занепаді... І раптом — несподівана радість: указ про скасування тілесних покарань! Росія житиме без різок, без палок, без шпіцрутенів (хіба що просто так, у морду). “Це складе епоху в історії російського народу”. Польського, звісно, також, хіба ні? На цьому радісному тлі у щоденнику з’являється “одкровення”, яке засвідчує людську сліпоту й імперське божевілля талановитого, освіченого і колись порядного українця, затруєного випарами великодержавності: “Якщо вже пішло на те, то Росія потрібніша людству, ніж Польща. Саме ті народи можуть служити людству, які ще не прожили всього капіталу своїх моральних сил, а Польща вже це зробила. У Росії ж є майбутнє”. Гітлер лише повторив такий критерій “корисності”, дійшовши висновку про перспективи Великої Німеччини та списавши в сміття Росію і все слов’янство. Антифашистське повстання в окупованій німцями Варшаві захлинулося кров’ю ще й тому, що Сталін вирішив покарати поляків за ініціативу (і тримав армію по цей бік Вісли, доки в польській столиці тривала масакра). Імперські рефлексії виявляють себе завжди однаково.

Час минає, в Літньому саду “земля опускається травкою”, Польща не складає зброї, Нікітенко сумує, але кінець травня в щоденнику закінчує бадьоро: “Троє ксьондзів розстріляно у Вільно”. Трагічний злам світогляду гуманітарія: “Вчора надруковано ноті-відповіді наші Англії, Франції й Австрії. Вони справили дуже хороше враження на публіку. В Європі ноті наші дуже не сподобалися. Справді, в Європі розумних людей менше, ніж здається”. Що й казати, в Європі, як завжди видається російським посадовцям, — самі дурні.

“Європа хоче забрати в нас право великої держави — Росія повинна віддати себе на поталу всьому світу й історії...” Ідеться лише про бажання поляків жити під своїм, а не під російським орлом. “Росія й Польща: це зрозуміло й природно. Але Росія чи Польща, а також: не Росія, а Польща — це несправедливо й протиприродно. Найвагоміший елемент повинен переважати — а найвагоміший тут російський. Ось чого поляки ні розуміють, ні знести не можуть. Де неоназові сили, там неоназові й права”. І поруч — міркування про те, що лише велика любов до Росії дозволяє людині не відчутти відряди до розумового й морального розбещення освіченого люду, “до глибокого невігластва й дикості мас і до браку загалом законності й чесності”. До цього свинарника, користуючись правом сили, Нікітенко хоче назавжди долучити Польщу. Синдром імперського божевілля в поєднанні з малоруським яничарством. Що може бути гидкіше? Не завжди пільні пошуки історичних аналогій. Але нинішня ситуація на Кавказі й неспроможність українського парламенту дати їй гідну оцінку — свідчення життєздатності політичного холуйства: воно цупке, як пири.

А Нікітенка шкода. В українській Олексіїві, на Слобожанщині, він був кріпаком, а волю, освіту й шану здобув у Петербурзі. Всупереч своїм найкращим людським якостям уплутався в служіння сатані. Сидівши поруч у ресторані Дюссо, Шевченко й Нікітенко уособлювали протилежні стандарти поведінки українця в колонізованому середовищі. Маємо бути вдячними Кобзареві ще й за те, що не згнанбив свого (нашого) українства співробітництвом з окупантами, лишивши нам у спадок алібі перед історією. Задля справедливості треба сказати, що постане “пізнього” Нікітенка не викликала захвату і в прогресивних колах російської інтелігенції. Його наперед приречені спроби помирити вовків із зайцями в Комітеті в справах друку, а пізніше в урядовій газеті “Северная почта” знайшли невдоволену оцінку на сторінках дев’ятого (останнього) випуску сатиричного журналу “Свисток” (1863) в “Посмертних произведениях” славногознавчого Козьми Прутковка.

ПОЕТ ЗІ СВІТЛОЮ ДУШЕЮ

Тетяна МЕЙЗЕРСЬКА,
Микола КОРПАНЮК,
професори

Уже перші збірки лірики поезій Дмитра Шупти, які побачили світ у кінці 60-х — “Провісники цвітіння” та “Полум’я мелодій” — означили його як самобутнього поета з чіткою налаштованістю на певне коло образів і проблем, сформованістю поетичного стилю. Така визрілість не випадкова, адже дитинство та юність поета минули на святій для української культури землі, яку Віктор Іванисенко назвав “українським літературним Ельдорадо”: десь між сковородинівськими Чорнухами, Гребінкою, Гоголевим, оспіваною Коцюбинським Кононівкою та шевченківськими Яготином і Мойсієвкою розташувалась і його батьківщина — мальовниче село Курінка.

Д. Шупта — поет широкого творчого діапазону, йому підвладні будь-які теми, він майстерно опановує ліричні жанри, строгі канонічні форми. Проте центральна лірична тема вже з перших поезій досить виразна — природа і світ, природа і людина.

Природа для поета — диво. Оскільки “природа і поет подібне творять”, то саме з неї розпочинається творчість людини. Вловлюючи суголосся природного світу, поет відчуває себе утаємниченим у закони творення, святі миті якого поспішає втілити своїм словом.

1987 року побачила світ перша збірка поем Д. Шупти “Звичаї землі”, що відкривається однойменною поемою, яка за сугестивною силою підноситься до блискучих, майже вітменівських прозорь. Поема — пересторога для дітей землі, які “на станції, асфальтні магистралі пороз’їжджались”, “змінюючи поле на цехи, бульвари та безперечні зручності квартир”, пересторога від забуття і від фальші, на яку неминуче приречена людина, що забуває коріння, єдину з природою душу.

Твір містить низку неповторних картин весни й осені, засіву і врожаю, розквіту і згасання. Це симфонія природних звуків і барв, а кожен рядок — фіксація неповторності, яку ніхто з живих не має права забути, і нехай кожному “на найвищих верхах вві сні співають жайворонки над стежками”, нехай кожний при звичаїється до цих нехитрих, але наймудріших звичаїв землі, бо лише у цьому глибинний сенс життя, його найвищі цінності.

Язичницьке поклоніння природі вирізняло той дар поета, який критик Н. Хоменко назвала “здатністю чути “далеке первослово” та вільно почуватись “у просторі Всесвіту і Землі”.

Протиставлення метушливого світу й душі, покликаної до самоспоглядання, маємо у прекрасній, присвяченій відомому перекладачеві з японської, вченому-сходознавцеві Іванові Бондаренку

поезії “Сад ьоандзі”. У цьому творі всі речі постають у глибинній сутності, збагнути яку можна лише несуетним, інтуїтивним спогляданням; тут “існуєш ти і камінь — більш нікого — без лестощів, і хитрощів, і знад. За межі вийди розуму людського і увійди у цей камінний сад”.

У поезії “Сад ьоандзі”, як і в інших віршах японського циклу, “Дерева бонсай” та “Вода у японському садку”, простежується ще одна, притаманна творчому пошукові поета риса: достовірність образу, його предметна осяжність. У кожного, хто їх прочитає, виникне ілюзія присутності.

Збірка лірики “Межін” відкрила нашій літературі Дмитра Шупту як поета-мариніста, бо з-поміж багатьох образів у ній переважає море. Цю збірку професор С. Пінчук поставив “на перше місце в українській поетичній мариністиці”, вважаючи її “мариністичним вибухом у сучасній українській поезії”, і з ним важко не погодитись. Основне поле збірки означене її заголовком — межінь. Метафора межені вбирає низку просторових асоціацій, що прокреслюють виміри людського й природного часу, їхню органічну невід’ємність і розбіжності у вічності. Лірична уява поета простягається на межі можливостей раціонального пізнання світу, за якими найпо сутнішими для людини виступають почуття радості, щастя і захоплення кожною миттю життя.

Безперечно, центральний образ цієї поліфонічної збірки — море: бездонна стихія життя з його нездоланною і світлою радістю, вічним збуренням, неспокоєм, змінністю — “на дні глибокої безодні всього начало і кінець”. Вслуховування в море, “у хвиль морських своя глибинна мова”, в небо, степ. Їхнє споглядання складає основний настроєвий лад збірки, ліричний герой якої відчуває дитиною Всесвіту, що увібрала вселенський дух морської стихії — “іспокон в моїх гарячих жилах достеменно є морська вода”. Часом настрої збірки стає суголосним шквалові хвиль. Тоді ліричний герой видається прадавнім віщуном, володарем грому і дощу, приборкувачем бурі. Море, за спостереженнями С. Пінчука, позначає “суттєві смислові нюанси”, передає “чуттєву повноту авторського переживання”.

Проникливе вслуховування у безперервний діалог поета з природою і часом було б неповним, якби

ми оминули сферу поетичного пізнання ним проблем Добра і Зла. Поет не нав’язує певних етичних цінностей, він означає своє учнівство і безперервну потребу самоосягнення та самоудосконалення.

Ліричний герой Шупти завжди відкритий світові, щоб пізнати його таємниці. Найглибша таємниця людського існування дуже проста та природна: це любов — “на світі що солодше може бути, ніж та душа, яка несе любов”, “на білому світі з усіх вартостей єдина вартість — лише кохання”. Все інше не варте уваги й не рятує людину від спустошення — ні розум, ні слава, ні статок.

Дослідниця О. Сьомочкіна зараховує Д. Шупту до поетів, які “районували” закордонні дива, аби збагатити рідне українське”. Так, у рубаї поета вона вбачає продовження східної традиції рубаїв-відповідей, які практикували Ібн Сіна, Рудакі, Сааді та Хайям. Збірка рубаї “Птахи попелу” присвячена 275-річчю Григорія Сковороди. Із 470 віршів збірки 410 — оригінальні, решта написані за мотивами творів Хайяма, Хагані, Бабуря, Рудакі, Сааді, Хафіза. Проте можна цілком погодитись з В. Іванисенком, який зазначив, що у творчості поета “важко вказати на якісь персональні впливи чи переспіви — його вчителем є вся наша література і пісенна традиція народу”. “Птахи попелу” — метафора слів, які не мають смерті; названі ними істини рухаються в часі, знаходячи для себе нові іпостасі:

Мене з піснями
спалено колись —
Печальний дим
затмарив синю вись.
Але мої безсмертні
птахи попелу,
Що фенікси,
оживши, піднялись.

Основні мотиви збірки пов’язані з оновленням в історичному часі “золотого письма” східної мудрості. У давню форму органічно впираються роздуми про національні цінності, які заклали Г. Сковорода, Б. Хмельницький, Т. Шевченко, К. Білокур, архетипну символіку Дніпра, Десятинної церкви, Золотих Воріт.

Дмитро Шупта граціозно підкорює собі строгу і вишукану форму сонета, в яку легко лягає будь-яка поетична рефлексія. А обшир його поетичної уяви безмежний. Він пронизує віки, цивілізації, зближує їх із сучасністю, засвідчуючи колосальну ерудицію. А як інакше змагатися, наприклад, з Верхарном чи Камоєнсом, Інтою, Гашмі чи Зеровим?

Станси, мабуть, належать до улюбленого жанру поета, який органічно зживається з притаманною його стихії легкістю й афористичністю. Підтвердженням цього може бути й нова збірка Шупти “Осіння грань” (2006), що налічує близько двох сотень стансів. Головний образ — людська душа, що об’єднує простори Всесвіту.

Основний засіб зображення — насичена метафорика, у просторі якої звичні речі розкривають потаємний зміст. І тоді кожне людське життя постає як наділене шансом виконати своє призначення і стати вічним.

Михайло ФАЛАГАШВІЛІ,
м. Ірпінь Київської обл.

У ПОШУКАХ БАЛАНСУ

К оли починають говорити про державу як про одиницю соціального устрою, згадую прислів'я “Семеро до рота, один до роботи”, “Семеро” — це та потужна державна машина з усіма владними гілками, яка “сидить на плечах” кожного громадянина будь-якої держави, щодо України — на плечах “маленького українця”, про якого вряди-годи згадують на владному Олімпі.

Мене, до речі, ображає таке визначення. На мою думку, правильніше було б назвати кожного громадянина України Малий Великий Українець — феноменальний за своєю життєвою мудрістю і терплячістю, бо від нього, нарешті, залежить, чи буде завтра така інституція як держава Україна (цікаво, чи витримав би якийсь європейський народ “експерименти”, подібні до тих, які робить українська влада вже 17 років?). Ні, це не манія величчя, а повага до наших громадян (таке порівняння можновладців нагадує “гвинтикову сталінську психологію”. Тож держава, міцно та зручно вмонтована на плечах громадян та вхопивши Бога за бороду (так їй здається), зрідка звернуто

та безкарно позирає на свій “підмурок”, вважаючи, що “ощасливила” громадян. Така ситуація у взаєминах громадянина і держави безкінечно тривати не може. Закони діалектики передбачають перехід кількості в якість — тобто коли брехливі політики, влада, “забравшись по вуха”, не здатні щось корисне зробити для держави (а ми, пересічні, дедалі більше переконуємося в цьому), трапляється вибух (приклад — Майдан 2004), тобто коли порушується баланс між громадянином і державою — з'являється протест. Протести — це пошуки шляху відновлення балансу довіри. Як триватиме цей пошук, залежить від нашого ступеня обурення й бажання щось змінити. На мою думку, ця боротьба не закінчиться ніколи, бо ідеального балансу між державою (експлуататор) і громадянином (той, хто її утримує) не буває. Є лише постійне поступове наближення до нього.

Саме визначення держави вимагає відповідної угоди між громадянином і державою. Держава — гарант безпеки громадянина і його комфортного існування в ній; гро-

мадянин своєю працею утримує державний апарат, який забезпечує ці засадничі положення. Тобто існує певний баланс гарантій держави і зобов'язань громадянина. Якщо баланс зберігається — це сильна держава, в якій комфортно і заможно живуть громадяни. Якщо баланс порушується — державу починає лихоманити, у громадян з'являється невдоволення, недовіра, невпевненість у завтрашньому дні, вони починають “метатися” та шукати вихід — кращої долі (зокрема й тікаючи з цієї держави). У свою чергу до держави “в стані лихоманки” виявляють велику увагу сусіди. У них виникають певні спокуси скористатися з негараздів, прибрати до рук те, що погано лежить, приєднати державу до себе або нав'язати їй свою політику. Принцип “розділяй і владарюй” набирає цілком окреслених контурів.

Прописні істини, але українцям зараз вкрай потрібен баланс. Що ж слід зробити, щоб досягти його?

Перше, що повинна робити кожна держава, — виховувати у своїх громадян віру і довіру до себе — до інститутів влади. У влади

слово не повинно розходитися з ділом. Нещодавно саме з гаслом “Не словом, а ділом” В. Ющенко прийшов до влади, а фактично сьогодні маємо — “між словом і ділом”.

Багато громадян України розчаровані. Влада живе сама по собі, громадяни — самі по собі. На жаль, сімнадцять років незалежності України влада тільки те й робить, що дурить громадян. Далеко ходити не треба: згадаймо нашу горезвісну приватизацію державного майна (народ не обдурив, він одразу ж назвав це “прихвизацією”), пенсійну реформу (зрівнялівка), “сприяння” малому та середньому бізнесу (а фактично знищення його), невиконання вимог сучасного розвитку — люстрації (чехи, поляки, угорці провели люстрацію, і результати її очевидні), дії держави на фактичне сприяння корупції на всіх рівнях під гаслом боротьби з нею тощо. Чого тільки варте одне невиконане гасло “Бандити будуть сидіти в тюрмах”! Мабуть, у нас ідеальна країна, бо немає бандитів, отже нема кого ув'язнювати. Куди тільки не поти-

кається “малий українець”, його жорстоко та безжалюбно обдурює держава, обмежує в правах. Звідси корені зневіри. Тож якщо суспільство пронизане зневірою, звідки взятися патріотизму? Хто захищатиме таку державу? Зараз актуальне питання національної безпеки та цілісності України. За такого співвідношення балансу “довіри” між громадянином і державою важко сподіватися, що хтось щиро відстоюватиме цінності. Навіть Росія з її ідеєю “ліберальної імперії”, яка вихована на фальшивих цінностях “Кадетів”, налаштована сьогодні патріотичніше. Нав'язуючи нам ці цінності, Росія “кує” і “черпає” кадри патріотів своєї держави серед українців.

А що Україна? Як завжди, відстає у патріотичному вихованні.

Кожна держава сильна лише доти, доки відсоток громадян, які підтримують її політику, переважає відсоток незадоволених. Нині відсоток незадоволених громадян України досяг критичної маси, тому неважко передбачити, як все склеться. Для відновлення балансу довіри між громадянином та державою потрібні кардинальні й непопулярні реформи, які в умовах постійних виборів ніхто не робитиме, аби не розгубити електорату.

ПЕРЕДПЛАТА 2009

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просвітнянський тижневик “Слово Просвіти” на 2009 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 45 грн 89 коп.;
на півроку — 23 грн 42 коп.;
на 3 місяці — 12 грн 36 коп.;
на 1 місяць — 4 грн 27 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчилися, що на його шпальтах — актуальні публікації на мовну те-

матику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв'ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, виграє всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатити “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

Якщо Ви не були
передплатником газети
“Слово Просвіти”,
2008 року

Ви не дізналися:

1. Про книжки видавництва “Просвіта”
2. Про дитячу колекцію мультимедійних дисків
3. Про громадську організацію “Просвіта”, якій у грудні виповнюється 140 років
4. Про лауреатів Національної премії України імені Т. Г. Шевченка
5. Про життя видатних людей
6. Про місто, яке ми втрачаємо

Чому я читаю тижневик “Слово Просвіти”?

— Люблю читати цю газету, бо в ній, як у жодній іншій — істинність любові до землі, на якій живеш, до слова, яке промовляєш, до думки, яка народжується. А все це становить любов до України.

Лариса Кадирова,
народна артистка України

Микола КАРПЕНКО,
голова Сумського
об'єднання ВУТ
імені Т. Шевченка.

Традиційно на свято Покрови Пресвятої Богородиці до Сумської гімназії № 1 приходять представники Українського козацтва, щоб в урочистій обстановці провести ритуал посвячення хлопчаків у козацтво і джури Молодої Січі ім. полковника Герасима Кондратьєва. Неодмінною атрибутикою козацтва — шаблю та прапором — присягали на вірність Україні учні гімназії. Клятву зачитав писар, полковник Віктор Азаренков, обряд посвячення здійснили генерал-осавул Владислав Магилін та священник Свято-Георгіївського храму Київського Патріархату о. Юрій Близнюк. Зробивши фото на згадку, юні козаки пройшли до шкільного музею полковника Герасима Кондратьєва разом з ветеранами війни та праці І. Чаусом, В. Гончаренком, Д. Шербаковим, В. Морозом.

ПОСВЯТА В КОЗАКИ

Насамкінець гості подякували директорів гімназії Катерині Бондаревій, яка плекає еліту нації. Через газету звертаємося до начальника управління освіти і на-

уки Сумської облдержадміністрації Любові Пшеничної, щоб вона й надалі поширювала досвід виховної роботи на всі навчальні заклади області.

СВОГО НЕ ЦУРАЙМОСЬ

Тетяна МОСІЙЧУК,
відповідальний секретар
Хмельницького міського
об'єднання ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

Свято Покрови Пресвятої Богородиці — особливе для просвітян міста Хмельницького. Саме 14 жовтня 16 років тому в нашому обласному центрі було відкрито Народний дім “Просвіти”.

На цьогорічному зібранні голова міської “Просвіти” Зоя Діденко наголосила, що стало традицією Народ-

ного дому кожному річницю відзначати подарунком для хмельничан. 16-річчя Народного дому ознаменоване представленням книжки “Абетка юних українців”, що стала двадцять другим просвітницьким виданням і приурочена до 140-річчя Товариства “Просвіта” в Україні. Її автор — подільський поет Володимир Олійник, якому вдалося віднайти пізнавальний матеріал на кожному літеру алфавіту й у віршах розкрити красу і велич рідної землі.

Окремі вірші з “Абетки” прочитали учні молодших класів НВО № 5, а

педагог-організатор цього навчального закладу Діана Шпорт наголосила на потребі такої книжки. Про книжку та її автора, про те, що формування національної свідомості людини має починатися з раннього віку, говорили члени правління обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, в. о. начальника управління освіти і науки обласної держадміністрації Катерина Новченкова, завідувач інформаційно-методичного кабінету міського управління освіти і науки Тетяна Дупляк, підприємець Микола Дудко, депутат міської ради Володимир Долгов, коштом якого видрукувано книжку, а також упорядник Марія Лашко, художник Надія Борецька.

У слові до присутніх автор книжки розповів про створення “Абетки”, подякував обласному Товариству “Просвіта” і його голові Зої Діденко за видання, висловив упевненість, що така книжка допоможе уберегти від забуття нашу мову, історію.

Першими читачами книжки стали учасники зібрання — заступники директорів з початкової освіти шкіл міста, учні початкових класів НВО № 5, а також малюки дошкільного навчального закладу № 30, які прийшли привітати рідну “Просвіту” святкового дня.

Усі учасники одержали в подарунок “Абетку юних українців” з дарчим написом автора.

● ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”

Анатолій МОРОЗ,
голова Маріупольського міського
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, Донецька обл.

Після здобуття Україною незалежності докорінно змінилися не лише умови, в яких працює сучасна “Просвіта”, а й завдання, які перед нею поставило демократичне суспільство. Потрібен був час, щоб, позбувшись ейфорії, визначити оптимальні організаційні та змістові засади роботи громадської організації. Перед кожним з нас постало питання: “Якою має бути “Просвіта” XXI століття?”

Критично аналізуючи досвід роботи останніх років просвітянської організації у Маріуполі, потрібно відчувати перспективу. Досвід підказує, що “Просвіта”, як і вся українська нація, опинилась перед новими викликами, а отже, настав час докорінної перебудови, руйнування стереотипів. А це завжди болюча процедура.

Треба не лише помітити у буденних справах паростки нового, але, всупереч традиціям, докласти рук до їхнього розквіту. Діятимемо рішуче, наступально, результативно, виборюючи свої українські позиції.

Маріупольському міському об'єднанню ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка 2010 року виповниться 100. Історія товариства не проста. Про це йдеться у серії книжок Павла Мазура “Просвіта” в Маріуполі: перша половина XX століття”, “На зламі... Маріупольська “Просвіта”: 1989—1991 роки”, “Невгасиме світло Маріупольської “Просвіти”: кінець XX—початок XXI століття”.

Ще одне видання “Стандартний роман часів тоталітаризму” присвячено життєвому подвигу вчителя, просвітянина, літературознавця, політв'язня Миколи Фененка. У грудні 2008-го йому виповнилося б 100 років. Цю дату буде відзначено належним чином.

Матеріали з історії нашої організації з'явилися завдяки самовідданій праці попередників. Це неоціненні джерела насаги для нинішніх поколінь маріупольських просвітян. Не рветься нитка, що єднає минуле із сучасним і майбутнім.

1989 року в різних частинах міста ініціативні групи провели зібрання прихильників української мови. 10 грудня 1989 року в Палаці культури і техніки металургійного заводу “Азовсталь” відбулась установча конференція, яка проголосила створення в Маріуполі міського Товариства української мови й прийняла Звернення до української громади міста. Конференція обрала чотирьох співголів організації. Ними стали Іван Бондар, Любомир Гудз, Віктор Кушин, Анатолій Мороз.

Видавничій справі, друкованому слову в місцевих ЗМІ міська організація приділяє особливу увагу.

З 1990 року на шпальтах міської газети “Приазовский рабочий” постійно виходить щомісячна сторінка українською мовою “Джерело”. За редагування Лідії Олійниченко “Джерело” стало своєрідним літописом спочатку Товариства української мови, а потім “Просвіти”. За вісімнадцять років до читачів надійшло 250 випусків “Джерела”. Воно чи не єдине у зросійщеному Маріуполі авторитетне джерело інформації про надбання української мови, літератури й культури.

Плідно працює творче об'єднання аматорів поетичного слова. Видали власні перші поетичні збірки просвітяни Ілля Манченко, Григорій Кабанцев, Зінаїда Савчук, В'ячеслав Удовиченко, Микола Рудик. Вийшло друком кілька прозових книжок Павла Мазура.

Статті на актуальні теми просвітянського життя активісти публікують на сторінках газет “Слово Просвіти”, “Молодь України”, “Донеччина”, “Кримська світлиця”, “Україна козацька”, у міських часописах.

У майбутньому поняття просвітянин і дослідник мають стати тотожними. Це веління часу, бо переконувати, застерігати, організовувати може лише той, хто озброєний найсучаснішими досягненнями науки, хто бере участь у її творенні.

Просвітянин Володимир Нестеренко, який працює в одному з відділів металургійного комбінату, — перекладач, що володіє поетичним даром. У його доробку — пе-

Святкування Дня Незалежності

НАСТАВ ЧАС ДІЯТИ НАСТУПАЛЬНО

Анатолій Мороз вручає
членські квитки “Просвіти”

реклади російською мовою віршів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Володимира Сосюри. 2006 року вийшла збірка поезій Сергія Єсеніна українською мовою в його перекладі. Зараз Володимир Нестеренко займається дослідницькою роботою і працює над відтворенням первинного тексту “Слова про Ігорів похід”. Цього року вийшла його книжка “Сповідь”. Видання позитивно оцінили фахівці з давньої української літератури.

Творчі стосунки, що склалися у колективі, сприяють тому, що кожен з його членів має можливість виявити свої здібності. Григорій Кабанцев — інженер за фахом, поет і композитор за покликанням. Він написав музику майже сотні пісень на слова Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Анатолія Журавського з Житомира, Анатолія Кравчука та Іллі Манченка з Маріуполя. За цикл пісень на слова видатного земляка “Любіть Україну”, “Білі акації”, “Люблю

весну”, “Так ніхто не кохав”, “Коли потяг у даль загуркоче” йому присуджено звання лауреата літературної премії ім. В. Сосюри. Є у Григорія Григоровича пісні й на власні тексти: “Гей, Карпати”, “Пам'ятаймо, запорожці” та інші. Жоден просвітянський захід не лише в Маріуполі, а й в Україні не відбувається без пісень Григорія Кабанцева.

Тепер, коли на Донеччині згустилися хмари над українською мовою, Маріупольська “Просвіта” взяла участь у кількох масових акціях.

Наприкінці 2006 року в Українському домі в Києві відбувся Всеукраїнський фестиваль просвітянських художніх колективів, присвячений Дню української писемності та мови. Маріупольську “Просвіту” представляли Григорій Кабанцев, сестри Ольга і Леся Тонковид. Сестри виконали автохтонну українську пісню “Ой були ми в церкві” й отримали диплом лауреатів фестивалю.

Нас, на жаль, сьогодні мало. Працюємо передусім над тим, щоб

Організатори Маріупольської “Просвіти”

наші лави поповнила здібна, освічена, талановита, енергійна молодь.

Щоб залучити молодих, на чільне місце потрібно поставити Інтернет, бо настав час, коли він стає повсякденним робочим інструментом кожного. В Україні сьогодні три мільйони активних користувачів Інтернету, завтра їх буде вдвічі більше. Це добре розуміє молодий просвітянин Андрій Дума, робітник-електрик, студент технічного універси-

тету. “Без виходу в Інтернет, — переконаний він, — ми ризикуємо залишитися хуторянами, витісненими на узбіччя глобальних магістралей розвитку суспільства”. Андрій залучає до роботи ровесників.

Однею з найскладніших проблем, до розв'язання якої просвітянам довелося докласти зусиль, була боротьба за відродження в Маріуполі мережі шкіл і дошкільних закладів з українською мовою навчання й виховання. До речі, просвітянин Іван Бондар, вчитель української мови й літератури, педагогічною майстерністю ще за радянських часів домогся того, що жоден учень із класів, де він працював, не відмовився від вивчення української мови навіть тоді, коли батьки писали заяви про звільнення дітей від її вивчення. Упродовж усіх років існування міського об'єднання освітні питання не сходили з порядку денного. Вже перший програмовий документ “Пропозиції міській раді щодо впровадження української мови як державної” (1990 р.) декларував: “Вважаючи галузь народної освіти головною ланкою щодо впровадження Закону про мови, негайно почати в Маріуполі відродження української національної школи”.

Хоч повільно, але ця робота вже дає свої плоди. Взятю перший рубіж — половину шкіл міста переведено на українську мову навчання, а українськомовних дитсадків — майже 86 %. Але цього замало! На шляхах відродження українського шкільництва просвітян чекає тривала, наполеглива і складна робота, особливо з підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів. Боляче знайомитися з результатами опитування педагогічних колективів. Є чимало вчителів, які насторожено, а то й вороже поставилися до цієї державної справи. Неважко зрозуміти, яку “роботу” такі педагоги проводять з учнями та їхніми батьками.

У полі зору нашого активу постійно перебуває навчання та самовдосконалення просвітян. Адже не секрет, що не всі бездоганно володіють українською мовою, знають історію України, її літературу, культуру. Тут головну роль відводимо літературно-просвітницькому клубові “Жива криниця”. З часом змінювалися форми і тематика роботи клубу. Ми облаштували Український дім, зібрали бібліотеку, оформили передплату майже на всі українські газети. Щотижня збираємося в цьому Домі. Стало традицією, крім розв'язання нагальних справ, розглядати певні теми: історичні постаті — Богдан Хмельницький, Пилип Орлик; Ліна Костенко, “Берестечко”; історія України, 70 років Першого Універсалу; вечір поезії “Павло Тичина — трагедія поета”; День Конституції — українське підпілля на Донеччині (1941—1943 роки). Просвітяни й гості переглянули фільм “Той, хто пробудив кам'яну державу” про В'ячеслава Чорновола.

Виникла потреба в організації циклу бесід про сучасну українську літературу. Адже більшість просвітян — люди поважного віку. Вони не знають новітніх українських письменників — Оксани Забужко, Василя Слабчука, Марії Матіос, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Валерія Шевчука, багатьох інших. Тут розраховуємо на допомогу викладачів місцевого гуманітарного університету.

Просвітяни — активні учасники громадського життя. Вони зокрема організували в Маріуполі Всеукраїнську акцію “33 хвилини”. У рамках цього заходу щосуботи з 6 вересня біля пам'ятного знака жертвам політичних репресій і Голодомору просвітяни, змінюючи один одного біля мікрофона, читають “Книгу пам'яті” — називають імена, вік, час і причину смерті тих, хто загинув у 1932—1933 роках. Навесні організували фотовиставку УПА, яку відвідали понад 1000 осіб.

Зараз просвітяни приєдналися до заходів, пов'язаних із майбутніми виборами до Верховної Ради. Важливо, щоб у наступному скликанні було якнайбільше депутатів від національно-патріотичних сил. Тож діймо злагоджено й наступально.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

— **Петре Івановичу, з чого живуть земляки?**

— Працюють у колективному сільгоспідприємстві, на тартаках, у лісництві. А ще — покладаються на особисте господарство. Правда, селянина й далі просто оббирають. Дуже низька ціна на наше молоко — платять гривню чи трохи більше за літр. Цього року добре вродила картопля. Але знов-таки заїжджі посередники скуповують її по 1 гривні 20 копійок за кілограм або міняють на олію, кавуни, помідори за дуже не вигідними цінами.

— **Як із соціальною сферою?**

— Її нам вдалося зберегти. Є двоповерхова середня школа, де понад сто учнів із кількох сіл. Є медпункт, пошта, клуб, бібліотека, магазини, щотижня працює базар. Але вистачає й проблем. Одна з найсерйозніших — дороги. Вони підпорядковані тож обласному автошляховому управлінню. З нас справно беруть усі податки, зокрема й за користування шляхами, а привести їх до ладу не вистачає коштів. Тож через село — потужна автотраса, а трохи вбік — “танкодроми”.

— **Може, ви, селяни, щось маєте з автотраси?**

— Хіба що трагедії, які регулярно забирають людські життя. По обидва кінці села, на трасі, працюють дві автозаправні станції. Відкриваються інші точки, пов’язані з трасою, зокрема кафе. Але окрім працевлаштування кількох людей та невеличкого податку на землю село нічого з цього не має. Річ у тім, що всі ці приватні підприємства реєструють не в селі і не в районі, й навіть не в області, а в столиці. І основні податки надходять до столичного бюджету.

З надією чекаємо на Євро-2012. Може, хоч тоді, до чемпіонату Європи, поліпшиться ситуація з дорогами, інфраструктурою. Ад-

Таміла Єрошенко і санітарка Лідія Савельєва

Сергій Жданов та Петро Деркач

же тут проходять туристичні маршрути для гостей чемпіонату.

Сільський фельдшерсько-акушерський пункт. Завідувач Таміла ЄРОШЕНКО, ветеран праці.

— **Пані Таміло, будиночок медпункту ви стараєтеся підтримувати в порядку, але він досить старий і потребує ремонту.**

— А хто нам виділить кошти? У нас і досі пічне опалення, хоч газ у селі є. Тож ми всю зиму потерпаємо від холоднечі. Тепло лише тоді, коли на вулиці нехолодно.

— **Які ще проблеми турбують?**

— Головна — транспорт. Ми обслуговуємо три села, та й Красне велике за площею. А хоч старенького легковика нема не лише для медпункту, а й навіть у сільраді. Тож уся надія на ноги й велосипеди. Ось виділили б нам новий велосипед...

А ще нас, медиків, непокоїть надмірне пияцтво на селі. Складається враження, що триває алкоголізація населення. Багато й типових проблем для села з погляду медицини: старіння населення, мала народжуваність, хронічні хвороби. А селянини нові за роботою, за клопатами ніколи не те що проходити профілактичні огляди, а навіть лікуватися.

Директор середньої школи Сергій ЖДАНОВ з гордістю покаже величезний парк у центрі села, в якому розташована школа. Біля неї — спортмайданчик, гарний сад. Навесні учні й учителі посадили ще десятки вишень, беріз, відгукнувшись на заклик Президента України про весняну толоку. Сільському директорів особливо хвалитися нічим.

— Сільська освіта здебільшого виживає. Попри несприятливу демографічну ситуацію, укомплектували на цей навчальний рік перший клас, хоч і невеликий. Прийдуть діти й наступного року. Педагогічних вакансій нема. Відкрили комп’ютерний клас завдяки державній програмі підтримки сільських шкіл. Серед головних проблем найбільш непокоїть дві. По-перше, санстанція закрила нашу шкільну їдальню, яка за кілька десятиліть справді “зносилася”. Потрібна серйозна реконструкція, а коштів бракує.

Тож поки що учні без гарячого харчування. По-друге, важко розв’язувати проблему підвезення наших учнів з віддалених сіл.

Чим ще живе це українське село? Нещодавно відкрили нову церкву. Один підприємець-земляк викупив чимале порожнє приміщення, і після реконструкції тут почав працювати храм.

Про автотрасу варто сказати окремо. За дивною звичкою минулих років, в Україні вздовж траси ставлять невеликі пам’ятники і щось схоже на надгробні плити. Така у нас мода позначати місця трагедій на дорогах, місця загибелі людей. У селі — кілька таких пам’ятників. І це, звісно, не вся сумна статистика. Автотраси стали дорогами смерті, де ніхто не контролює, з якою шаленою швидкістю, з порушенням усіх правил дорожнього руху мчать через населені пункти “круті” іномарки. Кажуть, за правилами, з дозволеною швидкістю це село можна проїхати за півтори хвилини. За правилами іншого, “паралельного” життя його пролітають за півхвилини. Справді, чого тут затримуватися іногородянам у “мерседесах”? У цих авто — інше життя, ніж те, яке триває в українському селі.

Петро КЕРЕЗ

У продовж кількох років випало мені бувати в одному з приміських сіл на Житомирщині. Багатьом, мабуть, знайома картина, коли під вечір тягнеться з пасовища череда й кожна чорно-ряба чи руда поважно, без командирів, повертає до свого обійстя. Згодом на стійлі біля своєї годувальниці вмощується на стільчику господаря з дійницею, й струменят у тиші цівки молока... Картина, якій вже сотні літ! Але останнього разу у звичну пору вулицю побачив на диво спорожнілою, не чути традиційного пастушого погейкування, поцьовкування батоном. Лише кілька господарів на налігачі завели рогульки на свої подвір’я.

Саме це стало приводом вечірньої розмови з моїм давнім місцевим приятелем, щоправда, схожої на монолог. Ось його розповідь.

ДИВНА АРИФМЕТИКА

“На нашому кутку ще три роки тому було близько сотні корів. Тепер і десятка не набереється. Чому? Такі умови створюють, що сам усе кинеш. Кормів худобині треба? Треба. А як їх цими двома руками настарчиш?! Байкам про техніку для селянина вже ніхто не вірить, а ось молоко за копійки забирають. Знаю, по чім вам у столиці його продають. Вже не говорю, яке купуєте, — з порошоків і консервантів. І це називають підтримкою сільгоспвиробника!

Один сусід корови позбувся, другий, третій... Дай, думаю, гляну, що ж воно почалося з нашої вулиці у ринковій економіці. Ось що стверджує статистика: 1990-го в Україні було 8527,6 тис. корів: одна припадала на шістьох українців. Якщо господиня надоювала щодня

6—8 літрів молока, то це в середньому по літру на душу!

За вісімнадцять років “підйому” села кількість корів дійшла до 3 мільйонів. Одна тепер на 14 душ! І дурити мене не треба, що корови тільки елітні лишилися, чемпіони Європи по надоях. Якщо такими темпами ще десяток років, то в Україні не залишиться жодної корівчини.

1990-го в Україні виробляли м’яса у забійній вазі майже 4 мільйони 400 тисяч тонн. Які ж наші новітні досягнення? Торік українського м’яса усіх різновидів видали “на-гора” аж 1 мільйон 911 тисяч тонн. А ще хочемо натуральну ковбасу, сосиски... Але “цимус”, як каже наш різник на базарі, ще не в тому.

Не морочитиму голову цифрами, але ось окремі дуже “показні”,

що стосуються базару, а по-вченому — експорту-імпорту. Худібки живої наш аграрний сектор продав за сім місяців нинішнього року за кордон на 1968,3 тис. американських доларів, а купив на 45683,8 тис. М’ясо та харчові субпродукти — такий рядок є у звіті. Ми їх експортували за сім місяців на 47467,4 тис. доларів, а купили, тобто ввезли імпортного м’яса і субпродуктів на 307652,8 тис. в американській валюті. З іншими продуктами тваринного походження так само: імпортували набагато більше, ніж продали за кордон.

Слухаю про фінансову кризу — і холодильник по спині пробігає. Багаті сусіди можуть відтепер Україні й не дати сальця і ковбаски, або ж таку ціну виставити! А українське господарство занепадає.

Пригадую, як на початку 90-х тішилися ми своєю незалежністю, а особливо тим, що українці не лише Росію й Союз, а майже півсвіту годували. А тепер?! Народ, який славився ратаями, став злиднем і заручником того, що є на сусідських столах.

Корівчина для нашого люду — не просто тварина. Це годувальниця, як у багатьох народів, священний символ, незмінний атрибут господарювання. І мені болить, що у нашій рідній країні зазіхнули на знищення села — національного осердя. То чи варто за такими пастухами йти стаду?”

...Думаю, що мій приятель і не чекав від мене ствердної відповіді. Вочевидь, нинішнім партійним агітаторам, які вже заводять свій передвиборний хор, важко буде його переконати. А може навпаки, варто їм припинити політичну балаканину і послухати простий люд.

«ЗАМІНИ ЛАМПОЧКУ», або ВІРТУАЛЬНА АЕС

Норвезька спілка охорони довкілля у рамках шкільного проекту з використання ресурсів та енергії в Україні (SPARE) започатковує нову Всеукраїнську акцію “Збудуємо дитячу атомну станцію”. Перший її етап — “Заміни лампочку”. Наш кореспондент попросив розповісти про це Дага Арне Хойстада, керівника проектів Норвезької спілки охорони природи, і пояснити, чому норвежці переймаються українськими проблемами.

— Збереження довкілля — обов’язок кожного. Наша спілка плідно співпрацює з українськими громадськими структурами майже 20 років. Освітній проект, який ми започаткували за під-

тримки громадської організації “Екологічний клуб “Еремурус”, найактивніше серед пострадянських країн реалізується в Україні. Тому нову акцію розпочинаємо без вагань.

Українці, особливо школярі, швидко позбуваються стереотипів: безмежні багатства та простори; невичерпні запаси корисних копалин; людина — господар природи. Природа й глобалізований світ виховують прагматичне мислення, особливо щодо використання ресурсів та їхнього енергозбереження. Наприклад, у Норвегії, багатій на енергоресурси, виробляють у 12 разів більше енергії, ніж потрібно всій комунальній сфері. Але енергоефективність, енергозаощадження, поновлювані й альтернативні джерела енергії розглядають як загальнонародну політику. Це світова тенденція, її не уникнути й Україні.

Цього року українська делегація, до якої входили народні депутати, вивчала у Норвегії розв’язання проблем енергозбереження й довкілля. Вирішено звернути увагу на освітлення в Україні. Мета нашої акції — сприяти позитивним змінам на законодавчому рівні щодо енергозбереження й охорони довкілля, переорієнтувати виробництво лампочок на новітні технології.

— В Україні давно закликають заощаджувати електроенергію. Що нового дасть акція “Заміни лампочку”?

— Аналіз засвідчує, що використання сучасних систем уп-

равління освітленням та новітніх технологій дає змогу зменшити споживання електроенергії до 75 %, і яскравість освітлення не погіршується. Використовуючи звичайні лампи розжарювання, ви перевищуєте значну кількість електроенергії, та освітлення залишається недостатнім, а погане освітлення призводить до проблем зі здоров’ям, знижує працездатність і підвищує травматизм.

До того ж, заміна звичайної “жарівки” енергозаощаджувальними лампочками та впровадження інших технічних рішень дасть змогу знизити енергоспоживання на 70—80 %. Технічне переозброєння починаємо зі шкіл.

— Але ж ці лампочки небезпечні для довкілля.

— Вони містять ртуть, яка не повинна потрапляти у навколишнє середовище. Одна зі складових проекту — розвиток мережі утилізації таких ламп, вдосконалення регуляторних механізмів щодо цього. В Україні це не мають досвіду для розв’язання цієї проблеми. Ми сприятимемо діалогу щодо утилізації між державою, що відповідає за довкілля і здоров’я людей, виробниками та споживачами.

Заощаджені бюджетні кошти на освітлення шкіл, дошкільних та інших освітніх закладів держава може використати на інші потреби. Ці нововведення зменшать і викиди мільйонів тонн оксиду вуглецю в атмосферу, а це суттє-

вий внесок у боротьбу з глобальним потеплінням.

— Оскільки ваша акція зорієнтована на школярів, то будівництво віртуальної атомної станції — це гра?

— Навпаки, усе цілком серйозно. Діти реальніше сприймають світ. В Україні частка АЕС у загальному енерговиробництві становить понад 47 %. Торік на їхніх потужностях виробили понад 92 млрд кВт/год. Для освітлення витрачають майже 30 % електроенергії; сучасні технології зменшать її споживання наполовину, а це 12—15 млрд кВт/год. Стільки за рік виробляє Рівненська АЕС. Ось вам й віртуальна атомна станція. Отже, заощаджувати розумніше, аніж витрачати гроші на нові енергоблоки.

— Зростання споживання електроенергії вимагає збільшення обсягів її виробництва. У високих кабінетах говорять про нові АЕС в Україні. Ви пропонуєте альтернативу?

— У Норвегії схожі проблеми: виробники й власники енергоресурсів, як і в Україні, мають потужне лобі. Тому ваша громада, як і комуни в Норвегії, має ставати на захист своїх прав та безпечного довкілля. Отже, проінформоване суспільство — це вже половина справи. Розраховуємо передусім на дітей як носіїв нового екологічного мислення. Певен, що українські діти, яких залучили до нашого проекту “Заміни лампочку”, розкажуть батькам про сучасні технології та раціональне використання енергоресурсів, що допоможе захистити планету від глобальних кліматичних змін.

Спілкувався
Петро КУЛІНЕЦЬ

СТУДЕНТИ НА ЗАХИСТІ ДОВКІЛЛЯ

Карина ВОСТРЯКОВА

“Коли ви не зможете дихати повітрям, не зможете пити воду з річки, не зможете скуштувати зловлену в Амазонці рибу, — лише тоді зрозумієте, що грошей з’їсти не можна”. Ці слова вождя індіанського племені, які процитувала перший заступник голови Всеукраїнської екологічної ліги Тетяна Тимочко, розпочали дводенну Всеукраїнську студентську конференцію “Освіта, наука, релігія на захисті довкілля”, що її організували Національний молодіжний центр “Екологічні ініціативи”, Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту і Всеукраїнська екологічна ліга.

На конференції студенти з багатьох ВНЗ України виголошували пропозиції щодо розв’язання конкретних проблем екосистеми. Варто створювати громадські організації, залучати до них школярів, студентів, людей різних професій. Адже, як наголосила президент Національного молодіжного центру “Екологічні ініціативи” Олена Пашенко, кожному з нас доводиться дихати одним й тим самим повітрям.

Конференція об’єднала науковців, студентів і представників різних релігійних конфесій в обговоренні проблемних екологічних питань.

Представник Греко-Католицької Церкви Петроєрей Олекса Петрів зазначив: “Попри штучні політичні й певні догматичні розходження церков в Україні, розв’язання екологічних проблем згуртувало духовництво різних конфесій”. Священник звернув увагу на формування екологічної правосвідомості громадян, згадавши досить ефективні акції Греко-Католицького екологічного комітету, який закликав громадян не нищити ялинок і не спалювати сміття. Ще один представник церкви — викладач Київської Православної Богословської академії ігумен Лаврентій запевнив: “Людина як частина створеного Богом світу має відповідати за природу. Не можна жити в домівці й водночас руйнувати її. Чому, коли порушують права людини, про це говорять, а про порушення прав природи ніхто й не згадує?”

На конференції було запропоновано деякі шляхи розв’язання стратегічних проблем української екосистеми через застосування в законодавстві принципів Європейської аграрної природоохоронної політики та норм Європейського співтовариства у галузі охорони довкілля, спираючись на досвід співробітництва громадських екологічних організацій із релігійними конфесіями.

Ішлося й про конкретні питання охорони довкілля в Україні. Зокрема збереження лісів у Криму, негативний вплив автотранспорту, забруднення ґрунтів, очищення акваторії від нафтопродуктів і вдосконалення системи знищення відходів авіаційних перевезень, законність утримання тварин у зоопарку.

Студенти звернули увагу й на спільний україно-американський проект вирощування екологічно чистої овочевої продукції, й на концепцію біологічного землеробства.

Отже, було висунено багато тез щодо збереження в Україні чистого повітря, незабрудненої води, флори і фауни. Найголовніше — розпочати ефективну програму впровадження цих ідей.

Перший заступник голови Всеукраїнської екологічної ліги Тетяна Тимочко зазначила, що передовсім мають діяти економічні механізми охорони довкілля. Іншими словами: забруднюєш — плати.

“Україна посідає одне з перших міст у світі за смертністю немовлят. Адаже чим дихає вагітна жінка, де вона мешкає? Та й немовля важко адаптується, — зазначає Тетяна Тимочко. — Тож потрібна жорстка політика владних структур щодо охорони природи, води і повітря. Ми проаналізували останні п’ять програм урядів: там зі ста сторінок близько сімдесяти присвячено питанням економіки, шістнадцять — соціальним проблемам і лише одна—дві — екологічній галузі”.

Екологічна безпека нині повинна непокоїти кожного громадянина, адже ми всі — лише тимчасові мешканці планети Земля.

«ЧИ ГІДНО, З ЧЕСТЮ ЖИВЕМО?»

Ганна МАРЧУК,
кандидат філологічних наук,
доцент Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

Кожній людині доля дарує зустріч із сильними особистостями, що надихають своїм працелюбством, спонукають не зупинятися на досягнутому, а здобувати нові вершини. З-поміж таких неповторних особистостей — Олена Гнідан, учений з великим науковим доробком і надзвичайною вдачею. Олена Дмитрівна — особистість непересічна. Вона — людина активна, має власну вистраждану і продуману позицію, намагається не споглядати, а діяти. Водночас щира, дотепна, спілкування з нею дарує насолоду.

Протягом багатьох років спілкування з Оленою Дмитрівною переконалася, що основні риси її характеру — людяність і доброзичливість, тактовність і виваженість, працьовитість і цілеспрямованість, принциповість і відповідальність, доброта, шляхетність. Особлива прикмета науковця — вміння дипломатично розв’язувати наукові проблеми. Мабуть, завдяки цим якостям Олені Гнідан вдалося досягти успіху в житті, здобути авторитет і повагу друзів і колег-науковців країни.

Мешкаючи у столиці, Олена Дмитрівна, “галицька панянка”, як називали її спостережливі кияни, своєю присутністю надає цьому середовищу не лише своєрідного колориту, а й поглиблює його моральні перспективи. Її неповторний голос, своєрідність манери виконання “Побожної” чи “Хусточки червоної”, що часто лунав з радіопередавачів у міському парку відпочинку, досі пам’ятають жителі Прикарпаття. Студенти й викладачі тепер уже Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, де навчалась і певний час працювала Олена Дмитрівна, пам’ятають її завжди енергійною, працьовитою, людяною й водночас вимогливою. У ній поєднуються професіоналізм і високі моральні чесноти.

Народилася Олена Гнідан у мальовничому селі Залуччя Снятинського району Івано-Франківської області в селянській родині.

Там формувалася її світогляд, зароджувалася любов до рідної землі й народу. Батьки зуміли прищепити дітям любов до праці, яку Олена Дмитрівна пронесла крізь життя як найбільший скарб. На її долю випали важкі випробування, однак це зробило її сильною, надало стимул для боротьби з життєвими негараздами, навчила обирати ті життєві дороги, на яких не могла кривити душою.

Олена Гнідан досліджувала творчість письменників-краян Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, розгледіла велич Володимира Винниченка. Так вона дошукувалася національної правди, збагачення національно-демократичних ідей в українській літературі.

Організаторський і науковий хист Олені Гнідан розкрився в активному сприянні й безпосередній участі в підготовці до друку підручників з історії української літератури для студентів ВНЗ. Так, за редакцією О. Гнідан у видавництві “Вища школа” побачили світ підручники “Історія української літератури XIX століття. 70—90 роки”. У двох книгах висвітлено складну, тривожну для України епоху, показано, як письменники створювали підвалини національної культури, віддаю-

чи на олтар українського відродження сили, талант, інколи й життя. Підручник “Історія української літератури. Кінець XIX—поч. XX століття” переосмислює спадщину українських письменників різних напрямів і шкіл. За ініціативою професора Олені Гнідан готують до друку підручники інших періодів розвитку української літератури.

Олена Гнідан належить до тих науковців, які не лише самі активно працюють, а й щедро діляться ідеями, думками, набутками. Тож велику увагу приділяє підготовці й атестації нової генерації. Вона — член спеціалізованих вчених рад захисту докторських і кандидатських дисертацій. Протягом десятиріч Олена Дмитрівна постійно консультує докторантів й аспірантів. Під її керівництвом захищено 17 кандидатських і три докторських дисертацій. Учні Олені Дмитрівни — професори, доценти, кандидати наук, працюють у багатьох педагогічних вищих навчальних закладах України.

На консультацію до науковця їдуть з різних куточків країни, і для всіх вона знаходить час не лише для суто професійної розмови, а й на щире спілкування про справи навчального закладу, про наболіле особисте.

Сьогодні ім’я Олені Гнідан, професора Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова, високоавторитетне. Її думку цінують як погляд досвідченого і знаного майстра. Праця зі студентами, з аспірантами та докторантами приносить їй радість.

Олена Дмитрівна присвятила життя шляхетній праці в ім’я найсвітлішого на землі — навчання і виховання. Світлий розум, професійний хист і талант покладено на вівтар науки.

Відзначивши черговий рубіж у житті, професор Олена Гнідан може з надією дивитися вперед, де манливою красою життя, новими творчими злетами і зрілою мудрістю сяють овиди. Так завжди було, є й буде у людей, закоханих у працю.

Тож щиро побажаємо шановній ювілярці міцного здоров’я, щастя й добробуту, оптимізму. Нехай зоря її долі горить яскраво й невгасимо, а джерело здоров’я, сили та бадьорості дзвенить кришталево чисто багатомісним літ.